

Татарстан Республикасы
Арча муниципаль районының
Арча шәһәре муниципаль берәмлеге
Арча шәһәр Советы
422000, Арча ш. Совет мәйданы, 27
тел. 3-16-25, 3-12-35

Татарстан Республикасы
Арча муниципаль районының
Арча шәһәре муниципаль берәмлеге
Арча шәһәр Советы
422000, Арча ш. Совет мәйданы, 27
тел. 3-16-25, 3-12-35

Арча шәһәр Советы
карары

“ 13 ” сентябрь 2018 ел

№ 96

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы "Арча шәһәре"
муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләре проекты турында

"Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" 06.10.2003 ел, № 131-ФЗ Федераль законның 14 статьясы нигезендә, "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге территориясендә Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Арча шәһәре территориясен һәм тулаем төзекләндерү объектларын тәртиптә тотуга бердәм таләпләр билгеләү максатларында чисталыкта Арча шәһәр Советы карар бирде:

1. "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләрен расларга.

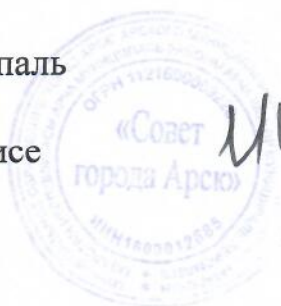
2. "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләрен раслау турында" Арча шәһәр Советының 2018 елның 23 ноябрәндәге 83 номерлы карары үз көчен югалткан дип санарга.

3. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында (<http://pravo.tatarstan.ru>), Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Арча муниципаль районының рәсми сайтында (<http://arsk.tatarstan.ru>) бастырып чыгарырга.

4. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көннән үз көченә керә.

5. Әлеге карарның үтәлешентикшереп торуну "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге башкарма комитеты җитәкчесенә йөкләргә.

"Арча шәһәре" муниципаль
берәмлеге башлыгы,
Арча шәһәр Советы рәисе

И.Г. Нуриев

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Арча шәһәре муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре

I. Гомуми нигезләмәләр

1.1. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре (алга таба – кагыйдәләр) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законны үтәү йөзеннән, әйләнә-тирә мохитне саклау, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге, Россия Федерациясенә, Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары һәм муниципаль норматив хокукый актлар нигезендә эшләнә.

1.2. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре (алга таба-кагыйдәләр), Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге территорияләрен карап тоту һәм жыештыру буенча тәртипне һәм таләпләрне билгели (алга таба-кагыйдәләр) - муниципаль берәмлек), шул исәптән ел сезоннары буенча, яшел үсентеләрне, кече архитектура формаларын, стационар булмаган сәүдә объектларын, стационар булмаган хезмәт күрсәтү объектларын, төзекләндерү элементларын тоту тәртибен, биналарның фасадларын ремонтлау һәм буяу эшләрен башкару тәртибен, каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм чыгару тәртибен, юлларны эксплуатацияләү, территорияне яктырту, жирләү һәм күмү урыннарын карап торуга, һәркем файдалана алырлык юллар билгели. территориянең бәйрәмчә бизәлеше, чисталыкны, тәртипне, югары эстетик сыйфатларны һәм яшәү мохитенең уңайлылыгын тәэмин итү максатыннан чыгып, шулай ук әлеге кагыйдәләргә бозган өчен җаваплылык каралган.

1.3. Әлеге кагыйдәләр муниципаль берәмлекнең бөтен территориясендә гамәлдә, муниципаль берәмлек территориясендә урнашкан биналарны, корылмаларны, биналарны һәм корылмаларны кулланучылар яки жир хужалары, төзүчеләр, милекчеләр, хужалар һәм арендаторлар булган барлык юридик, физик һәм вазыйфаи затлар тарафыннан үтәргә тиеш. Муниципаль берәмлекнең бөтен территориясә һәм анда урнашкан биналар (торак йортларны да кертеп), корылмалар, инженерлык коммуникацияләре һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзекләндерелергә тиеш.

1.4. Территорияләргә төзекләндерү элементларын проектлаштыру һәм урнаштыру шәһәр төзелеш һәм жир законнары, махсус нормалар һәм кагыйдәләр, дәүләт стандартлары, муниципаль хокукый актлар, билгеләнгән тәртиптә расланган проект документлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.5. Әлеге кагыйдәләр шәһәр территориясендә көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын жыю, чыгару, ташу, утильләштерү һәм эшкәртүне оештыру буенча мөнәсәбәтләргә җайга салмый.

1.6. Физик һәм юридик затлар, вазыйфаи затлар әлеге Кагыйдәләр белән билгеләнгән шәһәр территориясен төзекләндерү таләпләрен үтәүне тәэмин итәргә тиеш.

1.7. Әлеге кагыйдәләргә бозу административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә җаваплылыкка тартыла (федераль законнарда һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларында каралган нормалары һәм кагыйдәләре нигезләмәләреннән тыш).

2. Төп төшенчәләр

1. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясен төзекләндерү кагыйдәләре (алга таба - кагыйдәләр) 2003 елның 6 октябрдәгә "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында"гы 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган вәкаләтләргә тормышка ашыру кысаларында, әйләнә-тирә мохитне

саклау, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге, Россия Федерациясенең, Татарстан Республикасының һәм муниципаль норматив хокукый актлар нигезендә эшләнде.

2.Әлеге кагыйдәләр оештыру-хокукый формасына бәйсез рәвештә барлык физик һәм юридик затлар тарафыннан да үтәлергә тиеш.

1.3.Әлеге кагыйдәләр жирлек территориясендәгамәлгә ашырыла һәм түбәндәге таләпләрне билгели:

- биналарны (торак йортларны да кертеп), корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен тышкы кыяфәтен тиешенчә карап тоту;

- төзекләндерү эшләренең башкарылу ешлыгы;

- биналарны һәм корылмаларны төзекләндерүдә милекчеләренең катнашу тәртибен билгеләү;

-жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру (урамнарны яктырту, территорияне яшелләндерү, урам исемнәре һәм йортлар номерлары белән күрсәткечләр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту).

4.Территорияләрне төзекләндерү элементларын проектлау һәм урнаштыру билгеләнгән тәртиптә расланган проект документлары нигезендә шәһәр төзелеше һәм жир законнары, махсус нормалар һәм кагыйдәләр, дәүләт стандартлары, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре буенча гамәлгә ашырыла.

5.Әлеге кагыйдәләр жирлек территориясендә көнкүреш һәм сәнэгать калдыкларын жыю, чыгару, ташу, утильләштерү һәм эшкәртү буенча мөнәсәбәтләрне жайга салмый.

Төп төшенчәләр

6. Әлеге кагыйдәләрне гамәлгә ашыру максатларында түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

жирле әһәмияттәге автомобиль юлы-транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән һәм автомобиль юлына бүлеп бирелгән полоса чикләрендә һәм аларда урнашкан жир кишәрлекләрен яисә конструктив элементлар (юл полотносы, юл өслеге һ.б.) һәм аның технологик өлеше булган юл корылмалары, саклагыч юл корылмалары, ясалма юл корылмалары, житештерү объектлары, автомобиль юлларын төзекләндерү элементларын үз эченә алган транспорт инфраструктурасы объекты;

арборицидлар-чүп үләннәренә каршы кулланыла торган химик матдәләр;

хужасыз транспорт чарасы-милекчесе бар яки милекчесе булмаган транспорт чарасы, эгәр законнар белән башкасы каралмаган булса, милекче аннан баш тарткан очракта;

территорияне төзекләндерү - муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән чаралар комплексын тормышка ашыру эшчәнлеге, гражданның яшәү шартларын тәэмин итүгә һәм яхшыртуга, муниципаль берәмлек территориясенең санитар һәм эстетик торышын тәэмин итүгә һәм яхшыртуга юнәлдерелгән, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне, жир кишәрлекләрен, биналарны, корылмаларны, якин-тирә территорияне карап тотуга юнәлтелгән эшчәнлек;

Сосновский балтырганы - зур булып үсчән үсемлек, балтырганнар семьялыгы, зонтиклылар төренә керә. Үсемлек озак төзәлми торган көчле пешерү сәләтенә ия;

ташландык транспорт чарасы –ишекләре булмау яки ябылмау, тәрәзәләре булмау һ.б аркасында чит затларның керү мөмкинлеге булган, көпчәкләре яраксызга әйләнгән, башка конструктив детальләр яки башкалар булмаган, гомуми файдалану урыннарында (йорт яны территорияләрендә) территорияне жыештыру, махсус транспорт һәм чүп жыю машиналарын подъездларга һәм чүп контейнерларына бару юлында комачаулык тудыручы, милекче тарафыннан алты ай һәм аннан да күбрәк вакытка калдырылган транспорт чарасы;

бункер -зур габаритлы калдыкларны туплау өчен билгеләнгән чүп жыю урыны;

вертикаль яшелләндерү- стационар һәм мобиль яшел үсентеләр урнаштыру өчен балкон, лоджия, галерея, терәк диварлар, биналарның һәм корылмаларның алгы өслекләрен куллану;

квартал эчендәге (жирле) юл-магистраль урамнардан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

төзекләндерүне торгызу-юлның бөтен киңлегенә ясалма капламны, тротуарны сыйфатлы торгызуны, бордюр ташын кире урнаштыруны, туфракның уңдырышлы катламын торгызуны, газон үләннәрен һәм бозылган яшел үсентеләр утыртуны, реклама конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын торгызуны үз эченә алган эшләр комплексы;

газон – махсус сайланган үләннәрдән торган, парк һәм ландшафт композициясенә фон яисә мөстәкыйль элемент булып торучы үлән катламы;

гербицидлар-үсемлекләргә юк итү өчен кулланыла торган химик матдәләр;

кунаклар өчен туктау урыны-торак зоналарга килүчеләргә җиңел автомобильләр кую өчен билгеләнгән ачык майданчык;

балалар майданчыгы- балалар уеннары өчен билгеләнгән объектлар (таулар, карусельләр, таган, комлыклар һәм (яки) башка шундый объектлар урнашкан жир участогы);

ишегалды территориясе-бер яки берничә күпфатирлы йорт янындагы һәм анда яшәүче затларның һәм жәмәгать биналарының гомуми кулланыштагы һәм аларның эшләвен тәмин итүче территория. Күпфатирлы йортларның ишегалды территориясендә балалар майданчыклары, ял итү урыннары, кер элү урыннары, автомобильләр парковкалары, яшел зоналар һәм башка ижтимагый файдаланудагы объектлар урнаштырыла;

ишегалды корылмалары-жир кишәрлегендә вакытлыча урнашкан ярдәмче корылмалар (кар базлары, күгәрчен оялары, сарайлар);

йорт-ишегалды корылмалары булган шәхси торак йорт һәм әлегә йорт урнашкан жир участогы;

йорт билгеләре - аншлаг (урам, майдан, проспект исеме күрсәткече), йорт номеры (йорт һәм корпус номеры күрсәткече), подъезд һәм фатирлар номеры күрсәткече, объектның инвалидлар өчен булуы символы, флаглар, истәлекле такталар, полигонометрик билге, янгын гидранты күрсәткече, грунт геодезик билгеләре күрсәткече, магистраль камералары һәм суүткәргеч челтәр кое күрсәткечләре, канализация күрсәткече, жир асты газүткәргеч корылмалары күрсәткече);

сыек көнкүреш калдыклары-халыкның тормыш эшчәнлегенә нәтижәсендә барлыкка килә торган хужалык-көнкүреш сулары, үзәкләштерелгән су бүлү системасына тоташтырылмаган (технологик яктан тоташтырылмаган) корылмаларга һәм ташландык суларны кабул итү һәм туплау өчен билгеләнгән җайланмалар;

бина-капиталь төзелеш объекты, ул автоном рәвештә төзеләргә, төзекләндереләргә һәм кулланылырга мөмкин булган бердәм күләмле төзелеш системасын тәшкил итә (төзелешкә бер рөхсәт нигезендә төзелгән);

яшел үсентеләр-билгеле бер территориядә агач-куак һәм үләннәр үскән урын;

жир кишәрлеге - чикләре федераль законнар нигезендә билгеләнгән жир өслегенә бер өлеше;

жир эшләре-жирне чыгару, грунт жәю, территориянең камилләштерелгән яки грунт катламын бозып яисә юлларны һәм тротуарларны камилләштерү (жәю) белән бәйлә эшләр;

эшчәнлек алып бару зонасы- төзелеш, инженерлык коммуникацияләрен урнаштыру, капитал һәм башка ремонт эшләре рөхсәт ителгән киртәле территория. Башка эш (авария хәләндәгеләрдән тыш) башкару, жиһазлар, материаллар, калдыклар, техник инвентарьлар урнаштыру тыела;

инженерлык коммуникацияләре-инженерлык-техник тәмин итү челтәрләре: суүткәргеч, канализация, жылылык, торба үткәргечләр, электр тапшыру линияләре, элемент һәм башка инженерлык корылмалары, Арча шәһәре территориясендә булганнары яисә сузыла торган башка инженерлык корылмалары;

контейнер -каты коммуналь калдыкларны(зур габаритлы калдыклардан тыш) урнаштыру өчен билгелэнгән чүп жыйгыч;

контейнер майданчыгы-каты коммуналь калдыкларны жыю урыны(майданчыгы), эйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә Россия Федерациясе законнары һәм халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген тәмин итү өлкәсендә Россия Федерациясе законнары таләпләре нигезендә төзелгән һәм контейнерлар һәм бункерлар урнаштыру өчен билгелэнгән урын;

компенсацияле яшеллэндерү-юкка чыгарылган яки зыян күргән агачлар урынына яшел үсентеләрне яңадан утырту;

түбә яшеллэндерүе- бина һәм корымаларның түбәләрен архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, чәчәк түтәлләре, бакчалары, агачлар һәм куаклар белән майданчыклар һәм башкалар) төзү өчен куллану;

яңгыр канализациясе - өске (яңгыр, тал), су сибү һәм дренаж суларын жибәрү өчен билгелэнгән инженерлык корымалары (желоблар, яңгыр кирәк-яраклары, лотоклар һәм торбалар) белән бәйле технологик комплекс;

кече архитектура формалары – алга таба –КАФ) - монументаль-декоратив бизәү элементлары, мобиль һәм вертикаль яшеллэндерү жайланмалары (беседкалар, аркалар, бакча-парк скульптурасы, вазоннар, чәчәк түтәлләре, шпалерлар), су жайланмалары (фонтаннар, бюветлар, декоратив сулыклар), муниципаль мебель (ял итү өчен эскәмияләр, жәмәгать урыннары, рекреацияләр һәм ишегаллары территорияләрендә урнаштырылган эскәмияләр, өстәл уеннары өчен өстәлләр, сезонлы кафеда; бакча һәм урам жиһазлары), коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар (көнкүреш чүп-чары жыю өчен контейнерлар, урналар, почта тартмалары, инженер жиһазлары элементлары)һәм т.д.;

чүп - чар-каты көнкүреш калдыклары һәм зур габаритлы чүп-чар контейнер майданчыгында яки теләсә кайсы башка территориядә 1 куб. м дан артмаган күләмдә жыйелган чүп-чар;

тышкы яктырту объектлары (яктырту жиһазлары) - урамнарда, скверларда, паркларда урнаштырыла ала торган яктырту приборлары (яктырткычлар, прожекторлар), мондый яктырту өчен махсус билгелэнгән баганаларда, биналарның стеналарында, корымаларның түшәмнәрендә, металл, тимер-бетон һәм башка биналарның конструкцияләрендә, корымаларында һәм жәмәгать кулланылышының башка урыннарында урнаштырыла ала;

рөхсәтсез ясалган чүплек- 50 кв. метрдан артык майданда һәм 30 куб. метрдан артык күләмдә рөхсәтсез каты көнкүреш калдыклары, эре габаритлы яисә төзелеш калдыклары, юридик яки физик затлар эшчәнлегә барышында барлыкка килгән башка чүп-чар ташланган урын;

стационар булмаган сәүдә объекты- жир участкагына ныклы бәйләнмәгән вакытлыча(шул исәптән күчмә), инженер-техник тәмин итү челтәрләренә тоташмаган сәүдә ноктасы; **төзеклэндерү объектлары**-жирдә ясалма капламалар (асфальт-бетон, бетон катлам), ижтимагый-эшлекле, торақ һәм рекреацион зоналарда жир өслегенә башка өлешләре, биналар һәм корымалар булмаган майданнар, урамнар, юллар, велосипед юллары, ишегалды эчендәге урын, балалар, спорт һәм спорт-уен майданчыклары, хужалык майданчыклары; жирле эһәмияттәге автомобиль юллары; махсус сакланыла торган табигать объектлары һәм тарихи-мәдәни эһәмияттәге жирләр, зиратларны төзеклэндерү элементлары сыйфатында карала торган яшел үсентеләр (агачлар, куаклар, газон һ. б.); тышкы яктырту һәм архитектура-сәнгать яктырткычларын урнаштыру; коймалар, капкалар, балалар, спорт һәм спорт-уен майданчыклары объектлары; бәйрәм үткәрү һәм башка бизәлеш предметлары; территорияне санитар яктан тәртиптә тоту өчен билгелэнгән урыннар, жиһазлар һәм корымалар, шул исәптән чүп-чар жыю һәм чыгару өчен жиһазлар һәм корымалар; житештерү зоналарын һәм аерым житештерү объектларын төзеклэндерү объектлары сыйфатында карала торган объектлар, инженерлык инфраструктурасы зоналары, махсус билгеләнештәге зоналар, шулай ук тиешле санитар-сак зоналары; аерым

торақ биналарның, житештерү һәм инженерлық корьлмаларының тышкы кыяфәте; субъектларның гамәлләре законнарда билгеләнгән төзекләндерү кагыйдәләре һәм нормалары белән җайга салына торган башка объектлар;

стационар булмаган объектларны, ясалма төзекләндерү объектларын урнаштыру, юллар төзү һәм ремонтлау, биналар, корьлмалар, яшелләндерү буенча чаралар, инженерлық коммуникацияләрен төзү, үзгәртеп кору һәм ремонтлау белән бәйлә жир эшләре алып бару буенча мәҗбүри таләпләр - билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелгән рөхсәт һәм проект документлары, махсус оешмалар белән килешүләр һәм куркынычсызлыкны тәмин итү, санитар нормаларны үтәү һәм дәүләт һәм муниципаль стандартлар нигезендә муниципаль берәмлек территориясенә эстетик торышын саклау буенча чаралар комплексын үтәү;

яшелләндерү-шәһәр тирәлеген үсемлек компонентларыннан актив файдалану юлы төзекләндерү һәм ландшафт оешмасы, шулай ук инженерлық төрләре буенча эшләр (вертикаль планлаштыру, терраса төзү һәм башкалар) һәм агачлар, шул исәптән эре агачлар, куаклар утырту юлы белән яшелләндерелгән территорияләргә төзекләндерү, газоннар, чәчәк үсентеләре, альпинарийлар һәм рокарийлар булдыру, махсуслаштырылган бакчалар һәм һ. б. белән бәйлә комплекслы эшчәнлек;

гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр-төрле ял итү формалары өчен билгеләнгән урыннар (урман парклары, бакчалары, скверлар, бульварлар, шәһәр урманнары);

чикләнгән территорияләргә яшелләндерелгән территориясе-дәвалау, балалар укыту һәм фәнни учреждениеләре, сәнәгать предприятиеләре, спорт комплекслары, торақ кварталлар;

махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр-санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, питомниклардагы үсентеләр;

ордер -жир һәм төзелеш эшләрен башкаруга хокук бирүче документ;

аеруча саклаулы табигать территорияләре - жирле үзидарә органнары карарлары белән тулысынча яки өлешчә хужалык куллануыннан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән табигый комплекслар һәм объектлар урнашкан аерым табигатьне саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм сәламәтләндерү әһәмияткә ия булган объектлар урнашкан жир участкалары, су өслеге һәм һава;

жәмәгать транспортын көтү тукталышы-жәмәгать транспорты тукталышлары, пассажирларны утырту һәм төшерү зонасы һәм жәмәгать транспорты пассажирларын көтү зонасы булган махсус жиһазландырылган мәйданчык;

пандус- аз хәрәкәтләнүче төркемнәр һәм сәламәтлеге чикләнгән граңданнар өчен төрле объектларга үтүне тәмин итүче баскыч;

парковка (автомобиль кую урыны) - автомобиль юлының бер өлеше һәм (яисә) юлның йөрү өлешенә һәм (яисә) тротуарларга, юл кырыйларына, эстакада яки күпернең бер өлеше яисә урам-юл челтәренең башка объектларына һәм транспорт чараларын түлүле нигездә кую өчен махсус билгеләнгән һәм жиһазландырылган урын;

бинаның алгы ягын (фасадын) буяуны хәл итү паспорты-бердәм архитектура һәм төс чишелешен билгеләүче һәм аерым торучы бинаның фасадын тышкы бизәүгә таләпләргә билгеләүче килешенгән һәм билгеләнгән тәртиптә расланган документ;

жәяүлеләр зоналары- зур тизлекле жир өсте жәмәгать транспорты тукталышлары, хезмәт күрсәтү объектлары, тарих һәм мәдәният һәйкәлләре, рекреацияләр, жәяүлеләр агымының күпләп тупланган урыннарында транзит хәрәкәт итү максатларында һәм билгеле бер характеристикаларга ия булган шәһәр территориясенә жәяүлеләр йөри торган участкалары. Жәяүлеләр зоналары эспланадаларда, жәяүлеләр урамнарында, торақ пункт мәйданының жәяүле өлешләрендә формалашырга мөмкин;

жәяүлеләр коммуникациясе-тротуарлар, аллеялар, юллар, жәяүлеләр бәйләнешен тәмин итүче сукмаklar. Жәяүлеләр коммуникацияләрен муниципаль берәмлек территориясендә жәяүлеләр өчен элемент һәм хәрәкәт итүне тәмин итә. Торақ пункт

территориясендә жәяүлеләр коммуникацияләрен урнаштырганда транспорт коммуникацияләре белән кисешүнең минималь күләмен, жәяүлеләр коммуникацияләре системасының өзлексез эшлөвөн, инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүен тәэмин итәргә кирәк;

автостоянка майданчыгы-жиңел автомобильләр һәм башка мототранспорт чаралары (мотоцикллар, мотороллер, мотоколяскалар, мопед, скутерлар) саклау өчен билгеләнгән махсус ачык майданчык;

хайваннарны урамда йөртү һәм өйрәтү майданчыгы-йорт хайваннарын урамда йөртү һәм өйрәтү өчен билгеләнгән территориянең аерым участогы;

яшел үсентеләргә зыян китерү- яшел үсентеләрнең жир өсте өлешенә һәм тамыр системасына механик, химик һәм башка зыян китерү, шул исәптән яшел үсентеләрне яки туфракны зарарлы матдәләр белән пычрату;

су басу - елгаларда, сусаклагычларда су арту нәтижәсендә грунт суларының артуы, атмосфера явым-төшемнәре, кар эрү, юлларга асфальт-бетон катламын, тротуарларны, инженерлык системаларыннан һәм коммуникацияләрдән су агызуны яки су агуны сыйфатсыз урнаштыру нәтижәсендә юл участогы, транспорт тоннельләрен, территорияләреннән бер өлешен су басу. . 2 кв. метрдан артык майданлы территория 3 см тирәнлектә су я су астында калса, ул территорияне су баскан санала.

йорт яны территориясе-шәхси йорт яки күпфатирлы йортка технологик һәм функциональ яктан турыдан-туры бәйләнгән территория;

якын-тирә территория- чикләре Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртиптә муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән бина, корылма, жир участогы янындагы гомуми файдаланудагы территория;

хайваннар һәм кош-корт - берничә тапкыр яки даими куллану өчен азык-төлек(сөт, йон, йомырка һәм башка)алу өчен асрала торган хайваннар һәм кош-корт;

төзекләндерү проекты-текст һәм график формадагы материалларны үз эченә алган , территорияне һәм башка объектларны төзекләндерү буенча проект чигелешләрен билгели торган документлар;

тышкы мәгълүмат чараларын (паспорт) урнаштыру проекты-төзекләндерү элементларының тышкы кыяфәтен һәм урнашу урынын билгели торган муниципаль хокукый акт белән расланган, атап әйткәндә тышкы мәгълүмат чараларын билгели торган һәм аны идентификацияләү өчен кирәкле башка белешмәләрен үз эченә алган билгеле формадагы документ;

территорияне санитар чистарту-билгеле бер территориядән каты көнкүреш һәм зур габаритлы калдыкларны жыю, чыгару һәм утильләштерү (зарарсызландыру) ;

авыл хужалыгы хайваннары - терлекчелек һәм башка авыл хужалыгы продукциясе житештерү өчен кулланыла торган хайваннар, кыйммәтле мехлы хайваннар, куяннар, умарталар һәм башкалар;

төзекләндерү объектының эчтәлегенә-чисталыкны тәэмин итү, төзекләндерү объектларының, аларның аерым элементларының техник, физик, санитар һәм эстетик халәтен тиешле дәрәжәдә тоту;

территорияләргә карап тоту-биналар, корылмалар, кече архитектура формалары, коймалар, төзелеш майданчыклары, яшел үсентеләр, жир кишәрлегендә урнашкан транспорт инфраструктурасы объектларын үз вакытында ремонтлау һәм карап тоту белән бәйле чаралар комплексы;

юлларны, квартал эчендәге юлларны һәм башка юл инфраструктурасын карап тоту- аларны тиешле тәртиптә һәм чисталыкта тоту, автомобильләр һәм жәяүлеләр юлы, тротуарлар, юллар, урамнар, квартал эчендәге юллар һәм юл хужалыгының башка элементларының тоткарлыксыз эшен тәэмин итү буенча чаралар комплексы;

яңгыр коеларын (яңгыр канализациясен), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) карап тоту- яңгыр сулары канализациясеннән һәм жир асты

инфраструктурасының башка элементларын гамәлдәге дәүләт һәм муниципаль стандартлар таләпләренә туры китереп куллану буенча чаралар комплексы;

махсулаштырылган автостоянка- хужасыз транспорт чараларын саклау өчен билгеләнгән һәм махсус жиһазландырылган майданчык;

махсус оешмалар - муниципаль контрактлар нигезендә муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү өлкәсендә эшчәнлекнең махсус төрләрен гамәлгә ашыручы, шул исәптән транспорт чараларын махсулаштырылган машина кую урынына күчәрүне гамәлгә ашыручы оештыру-хокукый формадагы юридик затлар;

транспорт чараларын урнаштыру өчен махсус билгеләнгән урыннар-закон нигезендә оештырылган автомобиль стоянкалары, гаражлар, ремонт остаханәләре һәм башка биналар, техника саклау (хезмәт күрсәтү) өчен билгеләнгән биналар; Россия Федерациясе Министрлар Советы - Россия Федерациясе Хөкүмәтенәң "Юл хәрәкәте кагыйдәләре турында" 1993 елның 23 октябрендәге 1090 номерлы карары белән расланган Россия Федерациясе Юл хәрәкәте кагыйдәләре нигезендә билгеләнгән парковкалар (парковка урыннары)";

спорт майданчыгы- физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән объектлар (баскетбол шитлары, брусъялары, гимнастик стена, турниклар һәм (яки) башка шундый объектлар урнашкан территория);

тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы - "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә оешманың фирма исеме, аның урнашу урыны һәм аның эш режимы турында мәжбүри булган мәгълүматны кулланучыларга житкерү өчен биналарны мәгълүмати яктан куллану элементы;

төзелеш майданчыгы-яңа (шул исәптән төзелеп бетмәгән төзелеш объектлары), шулай ук реконструкция, техник яктан яңадан коралландыру һәм (яки) ремонт ясау, гамәлдәге күчәмсез милек объектларын демонтажлау, шулай ук корылмаларны төзү һәм (яки) монтаждау, ремонтлау, реконструкцияләү һәм (яки) техник яктан яңадан жиһазландыру урыны;

тактиль катлам-өслек катламының фактурасы сизелерлек үзгәргән катлам;

каты коммуналь калдыклар-физик затлар тарафыннан куллану процессында торак урыннарында барлыкка килә торган калдыклар, шулай ук физик затлар тарафыннан шәхси һәм көнкүреш ихтияжларын канәгатьләндерү максатларында торак урыннарында куллану барышында үзләренә куллану үзенчәлекләрен югалткан товарлар. Каты коммуналь калдыкларга шулай ук юридик затлар, шәхси эшмәкәрләр эшчәнлегенә процессында барлыкка килә торган калдыклар да керә;

гомуми файдаланудагы территорияләр – барлык кешеләр тоткарлыксыз файдалана торган территорияләр(майданнар, урамнар, йөрү юллары, яр буйлары, гомуми файдаланудагы су объектларының яр буе полосалары, скверлар, бульварлар);

транспорт чарасы-юл буйлап кешеләрне, йөкләрне һәм жайланмаларны йөртү өчен билгеләнгән жайланма(тагылмалар, ярымприцеплар һәм транспорт чарасы белән хәрәкәт итү өчен кирәкле башка жайланмалар);

күрсәткечләр- биналарның алгы ягына урнаштырылган урам исемнәре, йортлар, подъезд һәм фатир номерлары, янгын гидранты, грунт геодезик билгеләре, магистраль камералары һәм суүткәргеч челтәр коелары, шәһәр канализациясе, жир асты газүткәргеч корылмалары, полигонометрик билге, инвалидлар өчен объектынң үтемләлеген күрсәтүче билгеләр;

- туризм объектлары, мәгариф объектлары, дәүләт һәм муниципаль учреждениеләр турында гомумиләштерелгән мәгълүмат булган күрсәткечләр;

вәкаләтле органнар-үз компетенциясе кысаларында жирлек территориясен төзекләндерү эшен оештыру, координацияләү һәм тикшереп торы эшен башкаручы муниципаль берәмлекнең функциональ һәм территориаль органнары;

урна -чүп жыю өчен 0,2 кубометрдан 0,5 кубометрга кадәр күләмдә -махсулаштырылган савыт (чиләк, тартма һәм башка шундый савытлардан тыш) ;

фасад -бинаның тышкы ягы (төп,ян,ишегалды).Бинаның төп фасады иң күренүчән зона, кагыйдә буларак, үзәк һәм/яки башка әһәмияттәге урамнарны күрүгә юнәлдерелгән;
фриз -ф асадның яки козырекның горизонталь рәвештәге декоратив элементы;
фронтон-бинаны ң соңгы каттагы тәрәзәләренең өске тамгасыннан фасадның иң өстенә кадәрге өлеше;

хужалык майданчыклары-йорт яны территориясендә хужалык өчен билгеләнгән майданчык, келәмнәрне һәм йорт кирәк-яракларын чистарту, чүп жыючылар өчен махсус жиһазландырылган урын;

төзекләндерү элементлары-декоратив, техник, планлаштыру, конструктив жайланмалар, яшелләндерү элементлары, жиһазларның һәм бизәлешнең төрле төрләре, шул исәптән биналарның фасадлары, корылмалар, кече архитектура формалары, стандарт булмаган корылмалар, мәгълүмат щитлары һәм территорияне төзекләндерүнең состав өлеше буларак кулланыла торган күрсәткечләр;

төзекләндерү объектлары элементлары-төзекләндерү объектларының тышкы күренешен билгели торган конструктив һәм функциональ өлешләре, төзекләндерү объектларын күрә кабул итүне тәмин итә торган, шулай ук аларның функциональ билгеләнеше нигезендә төзекләндерү объектларын куллану (файдалану) ;

яшелләндерү элементлары-сәнәгать һәм торақ төзелеше, ижтимагый-административ үзәкләрдә, шулай ук урамнарда һәм магистральләрдә яшелләндерү өчен билгеләнгән территорияләр;

өслек элементлары – борт ташларының төрле төрләре, пандуслар, баскычлар.

II. Территорияләргә төзекләндерүгә, карап тотуга һәм жыештыруга гомуми таләпләр

7. Төзекләндерү, карап тоту һәм жыештыру жирлек территориясә һәм анда урнашкан барлык биналар (шул исәптән торақ йортлар) һәм корылмаларга (алга таба - биналар, корылмалар)кагыла.

8. Гомуми файдаланудагы территорияләргә, шул исәптән урамнар, юллар, жирле әһәмияттәге автомобиль юллары, яр бие, скверлар, пляжлар, башка объектларны, жир кишәрлекләргә карап тотуны һәм жыюны оештыруны вәкаләтле органнар үз вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашыра.

9. Оештыру-хокукый рәвешләргә карамастан, физик һәм юридик затлар милек хокукында үз карамагындагы жир участогы территориясен (алга таба - жир кишәрлекләргә хокукына ия затлар), шулай ук гамәлдәге законнарда һәм әлегә Кагыйдәләрдә каралган биналар, корылмалар территорияләргә мөстәкыйль рәвештә яисә махсус оешмаларны үз акчалары хисабына жәлеп итү юлы белән карап тотуны һәм жыюны гамәлгә ашыралар.

Әгәр бина, корылма милек хокукында яки мәжбүри хокукта булса, жыештырылырга тиешле территория милек хокукындагы өлешкә яки күчәмсез милек объектындагы башка хокукка пропорциональ рәвештә билгеләнә.

Жир участогы территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылмалар булса, территорияне карап тоту һәм жыештыру чикләргә якларның килешүе белән билгеләнә ала.

Килешү булмаганда, жыештырылырга тиешле территория барлык милекчеләр яки биналарның, корылмаларның хужалары (кулланучылары) арасында тигез өлешләрдә билгеләнә.

Физик яки юридик зат карамагында булган жир кишәрлегә билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, жир кишәрлегенә фактта барлыкка килгән чиге буенча жыештырылырга тиеш.

Әгәр бина, корылма милек яки берничә кешегә мәжбүри хокукта булса, фасадны карап тоту яклар килешүе белән билгеләнә ала.

Килешү булмаганда фасадны тоту милек хокукындагы өлешкә яки күчәмсез милек объектына башка хокукка пропорциональ рәвештә башкарыла.

10. Жирле эһемияттәге автомобиль юлларын, тротуарларны карап тоту һәм жыештыру, тээминатчыны (подрядчы, башкаручыны) билгеләү нәтижәләре буенча, әлеге эш төрләрен үткәрүгә муниципаль контрактлар төзегән махсушлаштырылган оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

11. Күпфатирлы йортларның йорт яны территорияләрен карап тоту һәм жыештыру күпфатирлы йортлар белән идарә итүнең кайсы да булса бер ысулына туры китереп башкарыла: торак милекчеләре ширкәте яки торак кооперативы яки башка махсушлаштырылган кулланучылар кооперативы, күпфатирлы йортта гомуми милекне карап тоту һәм ремонтлау эшләрен башкаручы идарәче оешма (алга таба - идарәче оешмалар).

12. Шәхси торак йортларның территорияләрен карап тоту һәм жыештыру бу йортларның милекчеләре (яллаучылар) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

13. Яшелләндерү һәм төзекләндерүне карап тотуны һәм карауны түбәндәгеләр гамәлгә ашыралар:

1) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә-жир кишәрлегенең милекчеләре яисә башка хокук ияләре;

2) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә-тээминатчыны (подрядчы, башкаручыны) билгеләү нәтижәләре буенча әлеге эшләр башкаруга муниципаль контракт төзегән вәкаләтле орган яисә оешма);

3) чикләнгән файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгеләнештәге (санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) чикләрендә-әлеге объектларның хужалары;

4) йорт яны территорияләре чикләрендә - күпфатирлы йортларда торак биналарның милекчеләре яки идарәче оешмалар;

5) жир өсте коммуникацияләренең, шул исәптән электр челтәрләре, яктырту челтәрләре, радиолинияләр сак зоналарында-күрсәтелгән коммуникацияләренең хужалары;

6) жир асты коммуникацияләренең сак зоналарында (әгәр урнаштыру рөхсәт ителгән булса) - күрсәтелгән коммуникацияләренең хужалары.

14. Урам һәм юллардан жир асты һәм өслек сулары бүлеп бирү өчен билгеләнгән кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын чистарту, яңгыр канализациясе коллекторларын һәм яңгыр коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан башкарыла.

15. Жәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм карап тоту тәртибе гамәлдәге законнар, санитар кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә билгеләнә. Аларның санитар һәм техник торышы өчен милекчеләре, хужалары, арендаторлар яки махсус оешмалар, җаваплы.

16. Төзекләндерү эшләрен башкаруның вакыты, тиешле санитар һәм техник торышын тээмин итүне исәпкә алып, эшләренең заказчысы тарафыннан билгеләнә.

17. Жирлек территориясен карап тоту һәм жыештыру чикләре физик һәм юридик затлар тарафыннан бирелгән жир кишәрлеге чикләре нигезендә билгеләнә (әгәр жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән булса, асылда, жир кишәрлегенең килеп туган чиге буенча).

18. Вәкаләтле орган жирлек территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне, билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә карап тоту һәм жыештыру эшләренең үтәлешен контрольдә тотта.

III. Биналар, корылмаларны һәм алар урнашкан жир кишәрлекләренең тышкы кыяфәтен, фасадлар һәм коймалар, юллар, шәхси торак йортлар, яңгыр канализациясе челтәрләре, яңгыр коесы, су жибәрү корылмалары, техник элемент чаралары, тышкы яктырту объектлары, кече архитектура формалары, стационар булмаган объектлар, төзелеш эшләре, жирләү урыннары, автотранспорт чараларын озак вакытлы һәм кыска

вакытлы саклау стоянкаларын карап тоту буенча таләпләр. Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү

Биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан жир кишәрлекләрен карап тоту буенча гомуми таләпләр

19. Биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан жир кишәрлекләрен карап тотуны милекчеләр яки башка хокук ияләре мөстәкыйль рәвештә я махсус оешмаларны үз акчалары хисабына жәлеп итү юлы белән гамәлгә ашыра.

20. Биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан жир кишәрлекләрен карап тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

- биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту;
- жир участогын жыештыру һәм санитар-гигиеник чистарту;
- гражданнар, оешмалар һәм шәхси эшмәкәрләр эшчәнлегә нәтижәсендә барлыкка килгән житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм чыгару;
- жир участогында урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту.

21. Бина фасадларының, корылмаларның төзелеш өлешендә күзгә күренеп торган кимчелекләр булырга тиеш түгел. Декоратив бизәкләү һәм инженерлык элементлары тиешле эстетик калыпта тотылырга тиеш.

Биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту

22. Биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

- конструктив элементларны һәм фасадларны, шул исәптән керү ишекләре һәм козырекларны, балкон һәм лоджия, кәрнизләр, канат һәм аерым баскычлар, витрина, декоратив детальләрне һәм башка конструктив элементларны ремонтлау һәм торгызуны үз вакытында ремонтлау;
- су торбаларының, су агызу корылмаларының төзек хәлдә булуын һәм карап тотуны тәмин итү;
- герметизация, жөйләр салу, ярыкланы ремонтлау;
- керү юлларын, отмостваларны, цоколь тәрәзәләрен һәм подвалларга керү юлларын торгызу, ремонтлау һәм вакытында чистарту;
- фасадларны, аларның торышы һәм эксплуатацияләү шартларына карап, вакытында чистарту һәм юдыру;
- тәрәзәләрне һәм витриналар, элмә такталарны һәм күрсәткечләрне вакытында юю;
- язу, рәсемнәр, игъланнар, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук граффитидан чистарту.

23. Милекчеләргә, башка хокукка ия булучыларга биналарга, корылмаларга, алдан төзелгән торак булмаган биналарга һәм тиешле вазифаларга йөкләнгән башка затларга түбәндәгеләр киңәш ителә:

- кирәк булганда фасадларны чистарту һәм юю,
- тәрәзәләрнең эчке һәм тышкы өслекләрен, балкон һәм лоджия ишекләрен, подъездлардагы керү ишекләрен химик чаралар белән чистарту һәм юю;
- фасадның фактик торышын исәпкә алып, агымдагы ремонт үткәрү, шул исәптән фасадны буяу;
- фасадның аерым элементларына (цоколь, керү юлы, баскычлар, керү ишекләре, капка, цоколь тәрәзәләре, балконнар һәм лоджияләр, су торбалары, тәрәзә култыклары һәм башка конструктив элементларга ремонт ясау);
- чыгып торучы фасад конструкцияләренә жиңерелү куркынычы янаган очракта сак-кисәтү чараларын оештыру (коймалар, сеткалар урнаштыру, элементның жиңерелә торган өлешен сүтү);
- кулланылышта булмаган тышкы мәгълүматны (элмә такталарны) сүтү (арендалаучы яки субарендалаучы киткән һәм башка очракларда).

24. Фасадларны кулланганда рөхсәт ителми:

- биналарның һәм корылмаларның фасадлары өслегенә зыян китерү (пычрату): ярыклар булу, штукатурка коелган урыннар, кирпич стеналар жимерелгән урыннар, тимер-бетон конструкцияләрнең катламнары кубу һ.б.;
- панельләр арасында герметизация бозылу;
- фасад, биналар һәм корылмаларның цоколь өлешендәге штукатурка, буяу катламы бозылу, шул исәптән тәрәзә, керү юлларының төзек булмавы;
- биналарның һәм корылмаларның алгы якта чыгып торган өлешләренә зыян китерү (пычрату): балконнар, лоджий, эркерлар, тамбурлар, кәрниэләр һ.б.;
- балкон, лоджий, парапетлар жимерелү (булмау, пычрату).;
- бинаның фасадында һәм (яки) түбәсендә, билгеләнгән такталардан, эш режимы турындагы табличкалардан тыш, вәкаләтле орган белән килештерелгән паспортсыз, тышкы мәгълүмат чаралары урнаштыру;
- афишалар, игъланнар, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукцияне фасадларда, тәрәзәләрдә (шул исәптән тәрәзәнең эчке ягыннан), пыялалы ишекләрдә (шул исәптән эчке яктан пыяланган ишек өслегендә) элү;
- милекчеләренең ризалыгы башка күпфатирлы йорт биналарның, корылмаларның фасадларына граффити төшерү.

25. Мөмкин:

- подъездларга кергәндә мәгълүмати стендлар урнаштыру;
- биналар түбәсендә антенналар һәм кабельләр урнаштыру.

Күрсәткеч билгеләр

26. Биналарның, корылмаларның фасадлары күрсәткеч билгеләр белән жиһазландырылырга тиеш.

27. Тарихи территорияләр чикләрендә урнашкан биналарда, корылмаларда урам исемнәре һәм номерларының күрсәтмәләрендә, шулай ук урам һәм юлларга фасадлар чыга торган биналарда мәгълүмат Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә урнаштырыла. Күрсәткечләр һәм номер билгеләре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аларның чисталыгы һәм төзеклеге өчен биналарны карап тоту өчен җаваплы затлар җаваплы.

Керү юллары (үзеллар)

28. Бина, корылмаларның керү юлларын яктырту жиһазлары, козыреклар баскычлар, инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен пандуслар, тотыну корылмалары белән жиһазландырылырга тиеш.

Пандус шумый торган, горизонталь канаулары булмаган материалдан эшләнергә тиеш. Киртәләре булмаган очракта пандусның 75 мм биэлектәге борты һәм култыксалар булырга тиеш. Бордюр пандусының түбәнлегенә 1: 12 булырга тиеш.

Пандус борылышлы булганда аның озынлыгы 9 метрдан да ким булмаска тиеш һәр 9 метр саен 1,5 x 1,5 м үлчәмле горизонталь майданчыклар ясалы тәкъдим ителә. Горизонталь участкаларны пандус башында һәм ахырында тирә-юньдәге өслекләрдән текстура һәм төс белән аерылып торган итеп башкарырга кирәк.

Баскычлар яки пандусның ике ягында да 800-920 мм лы стенадан 40 мм арада ясалган түгәрәк яки турыпочмаклы тоткычлар булырга тиеш. баскычлар киңлегенә 2,5 м һәм аннан күбрәк булганда бүлү тоткычлары карала. Тоткычларның озынлыгы пандус яки баскычның озынлыгынан һәр яктан 0,3 метрга озынрак булырга тиеш. Кешенең кулы металл конструкцияләргә орынырга тиеш түгел.

29. Керү төркемнәрен проектлаганда, биналарның, корылмаларның фасадларын яңарту, үзгәртү түбәндәге очракларда рөхсәт ителми:

- подвалга һәм цоколь катына керү юлларын урнаштыру, идән югарылыгы гомуми файдалану территориясендә чыга торган фасадларда жирюгарылыгыннан 1,2 м биеклектә урнашкан биналарга;
- жәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулаучы терек элементлар (колонна , стойка һ.б.) урнаштыру;
- бинаның фасадын комплекслы исәпкә алмыйча һәм проект документларын эшлэтмәгән килеш, ике һәм аннан да күбрәк керү юлы урнаштыру (булганнарын исәпкә алып) ;
- тротуарлар зонасында урам-юл челтәре минималь киңлектә булганда тротуарлардан 0,5 метрдан якынарак итеп керү юллары элементлары (баскычлар, пандуслар, яшелләнדרү) урнаштыру;
- күпфатирлы йорт милекчеләренә ризалыгы булмаसा керү группасын урнаштыру;
- торақ милекчәсе ризалыгыннан башка керү төркемен урнаштыру өчен балкон куллану;
- күпфатирлы йортларда урнашкан торақ булмаган бүлмәләрдә керү төркемнәрен вәкаләтле орган белән килештермичә үз белдеге белән урнаштыру.

Түбә

30. Биналар, корылмалар түбәләре, су бирү системасы элементлары, төтен чыга торган урыннар һәм вентиляция системалары төзек хәлдә булырга һәм теләсә нинди һава шартларында анда яшәүчеләр һәм жәяүлеләр өчен куркыныч тудырмаска тиеш.
31. Кышкы чорда биналарның милекчеләре һәм башка хокукка ия булучылар, шулай ук күпфатирлы йортлар белән идарә итүче оешмалар тарафыннан түбәләргә кардан, боздан һәм боз сөңгеләренән вакытында чистартып торы оештырылырга тиеш. Жәяүлеләр зоналарына чыккан якларда түбәне кардан чистарту участкаларны киртәләү һәм барлык саклык чараларын кабул итү белән һәм бары тик тәүлекнең якты вакытында гына башкарылырга тиеш. Түбәдән, шулай ук яссы түбәдән кар ташлау эчке ишегалды территорияләренә башкарылырга тиеш. Түбәдән жәяүлеләр юлларына ташланган, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары янына , машиналар йөри торган өлешенә ташланган кар кичекмәстән жыештырылырга тиеш.
32. Кар, боз сөңгеләре һәм каткан боз ташланган вакытта, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарылганда агач һәм куакларның, электр линияләренә, яктырту һәм элемтә, юл билгеләре, юл светофорларының, юл коймаларының һәм юл жибәрүчеләрнең, жәмәгать транспортын көтү павильоннарының, биналарның декоратив бизәлешенә һәм инженерлык элементларының сакланышын тәмин итүче чаралар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементлар зыян күргән очракта, алар түбәне чистарткан һәм зыян китергән зат хисабына торгызылырга тиеш.
33. Биналарның, корылмаларның түбәләрендә жәяүлеләргә һәм жәяүлеләр зоналарына су турыдан-туры элгә алмый торган су үткәргечләр булырга тиеш. Су жыю, агызу жайланмалары жәяүлеләр сукмакларынан читкә чыгарга тиеш.
34. Рөхсәт ителми:
- биналар, корылмаларның түбәләрендә төзелеш материаллары, ремонт калдыклары, файдаланылмый торган башка предметлар(көрәкләр, скрепкалар, ломнар)урнаштыру;
 - биналарның түбәсеннән боз, кар һәм чүп-чарны су торбаларына ташлау.

Жир кишәрлекләрен карап тоту

35. Жир кишәрлекләре территорияләрен карап тоту түбәндәгеләргә үз эченә ала:
- чүп-чардан, яфрактардан, кар һәм боздан чистарту;
 - юлларның, күперләренә, урамнарның, тротуарларның, юлларның, жәяүлеләр территорияләренә бер өлешен бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртү;
 - кар көрәү һәм себерү;
 - кар һәм бозны чыгару;

- контейнер майданчыкларын, калдыкларның барлык төрләрә өчен контейнерлар, чүп-чар өчен урналар, эскәмияләр, кече архитектура формалары һәм башкаларны чистартуда һәм техник яктан төзек хәлдә тоту;
- чүп-чарны кабул итү камераларын, контейнерлар (бункерлар) һәм контейнер майданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;
- яңгыр һәм ар суларын читкә чыгару;
- каты көнкүреш, зур габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм чыгару;
- тузаннан арындыру һәм һава чистарту өчен территориягә су сибү;
- яшел үсентеләрнең сакланышын тәмин итү, аларны карап тору; территорияләрдә гражданнар тормышы һәм сәламәтлеге, физик һәм юридик затлар милкә өчен күркыныч булган коры-сары һәм яшел үсентеләрне вакытында кисү, Сосновский балтырганын юк итү, бетерү буенча чаралар үткәрү (химик, механик һәм башкалар).
- Сосновский балтырганын юк итү буенча чаралар аңа чәчәк ата башлаганчы гербицидлар һәм (яки) арборицидлар сиптерү, чабу, үсү урыннарын казу, корыганнарын юкка чыгару, тамырын казып чыгару, туфракны эшкәртеп, күпеллык үлән чәчү юлы белән үткәрелә;
- коммуналь объектлар, инженерлык коммуникацияләре (корылмалар), юллар, тимер юллар, күперләр, жәяүлеләр кичүе, реставрация, археологик һәм башка жир эшләре алып барылганнан соң бозылган элементларны яңадан торгызу ;
- гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләре нигезендә яңгыр коеларын (яңгыр канализациясен), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) карап тоту;
- жир кишәрлекләре киртәләрен карап тоту, шул исәптән анда урнашкан жимерелгән биналарны, корылмаларны карап тоту, территориягә чит затлар үтеп кереп рөхсәтсез урыннарда чүп-чар ташлау мөмкинлеге бирми торган корылмаларны карап тору, шулай ук аларны пычрактан , кардан һәм мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартуны тәмин итү.

Юлларны карап тоту

36. Юлларны карап тотуны тәмин итүче (подрядчы, башкаручы) билгеләү нәтижеләре буенча әлеге эш төрләрен үткәрүгә муниципаль контрактлар төзегән оешмалар башкара.

37. Юллар территорияләрен карап тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

- юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәге юлларны ремонтлау;
- тротуарлардан (жәяүлеләр зоналарыннан, юллардан) пычрак, чүп-чар, кар һәм бозны чыгару, юлларның йөрү өлешен, ясалма юл корылмаларын жыештыру;
- юу һәм юл катламнарын су сибү;
- газон һәм яшел үсентеләрне карау;
- тышкы яктырту баганаларын һәм жәмәгать һәм тимер юл транспорты элементә чөлтәрен ремонтлау;
- кече архитектура формаларын ремонтлау һәм буяу;
- яңгыр коеларын, канауларны һәм ясалма юл корылмалары составына керүче ачык лотларны урнаштыру, ремонтлау һәм чистарту;
- коймалар, турникетлар, кече архитектура формалары урнаштыру, ремонтлау һәм ел саен буяу.

38. Юл катламнарын саклау максатларында рөхсәт ителми:

- йөкне сөйрәп ташу;
- төяү-бушату эшләре вакытында рельслар, бүрәнәләр, тимер балкалар, торбалар, кирпич, башка авыр предметлар ташлау;
- машиналар йөрү юлында һәм тротуарларда төзелеш материалларын һәм төзелеш калдыкларын ташлау.

39. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

- жэяүлелэр юлындагы металл коймаларны һәм тротуар баганаларын сезонлы буяу ел саен кышкы сезон тэмамланганнан соң, төзеклэндерү айлыгы үткөрү чорында гамәлгә ашырыла. Буяу алдыннан коймалар ремонтланырга, пычрактан чистартылырга тиеш;
- барлык юл тамгасы заказчы тарафыннан билгелэнгән вакыт һәм чират тәртибендә юл тамгасы төшерү өчен расланган паспортлар (схемалар) нигезендә үтәлергә тиеш;
- юллар тамгасы таләп ителә торган төс һәм яктылык-техник характеристикаларына , элэктөрү коэффициентына жавап бирергә, эксплуатацияләү чорында бөтен майдан буенча сакланырга тиеш;
- юл билгеләрен ныгытуның конструкцияләре һәм системалары күрү шартларына һәм монтажлау мөмкинлекләренә карап сайлап алына;
- юл билгеләре төзек хәлдә булырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш. Вакытлыча билгелэнгән юл билгеләре сәбәпләрен бетергәннән соң бер тәүлек эчендә бетерелә;
- коммуникация системасы күрү элементлары: транспорт һәм жэяүлеләр хәрәкәте юнәлешләрен күрсәткечләр, жирлекнең планлаштыру-структур элементларын күрсәткечләр юлларда һәм транспорт чишелешләрендә аларга хәрәкәт юнәлешен күрсәтү өчен билгеләнә.

Муниципаль берәмлекнең гомуми файдалану территорияләрен карап тоту һәм төзеклэндерү

40. Муниципаль берәмлекнең гомуми файдалану территорияләрендә тыела:

- 1) территорияне металл, төзелеш һәм авыл хужалыгы продукциясе һәм калдыклары, ягулык-майлау материаллары, нефть продуктулары белән пычрату, чүп-чар ташлау урыннары булдыру;
- 2) калдыклар һәм чүп-чарны махсус билгелэнгән урыннарда жыю өчен контейнерлар гурнаштыру;
- 3) стационар булмаган сәүдә объектларын, шулай ук ял итү өлкәсендәге хезмәт күрсәтү объектларын (аттракционнар, кабартылган батутлар, велосипедлар прокаты, роликлар һәм халыкның ялын һәм күңел ачуын оештыру өчен файдаланыла торган башка шундый объектларны) билгелэнгән тәртипне бозып урнаштыру;
- 4) махсус билгелэнгән урыннардан тыш, автотранспорт чараларын юу һәм чистарту;
- 5) сибелүчән, тузанлы йөкләрне, яфрак, төрле эретмәләрен юлларны пычранудан саклаучы, махсус жиһазландырылмаган , брезент яки башка материал белән капланмаган йөк машиналарында ташу;
- 6) стационар булмаган объектларның үзирекле жайланмасын житештерү;
- 7) жир эшләрен тиешле рөхсәттән (ордер) башка башкарырга;
- 8) грунт, чүп-чар, калдыклар, кар, бозны тиешсез урыннарда ташлау;
- 9) гамәлдәге законнарны бозып квартал эчендәге юлларга һәм йортларга керү юлларына ,урамнарда, тротуарларга, газоннарда төзелеш материаллары ташлау;
- 10) кәгазьләрен, чүп-чарны, тәмәке төпчәкләрен майданчыклар, ишегаллары, паркларда, скверларда һәм башка жәмәгать урыннарында газоннарда, тротуарларда, урам территорияләренә ташлау;
- 11) бакча утыргычларының аркаларына менеп утырырга, эскәмияләрен, урамнарны яктырту фонарьларын, башка кече архитектура формаларын ватарга, пычратырга ярамай;
- 12) яңгыр сулары канализациясенә, кюветның рәшәткәләренә, коеларның яккычларына көнкүреш калдыкларын ташлау;
- 13) предприятиеләрнең эчке территорияләрендә һәм шәхси йортларда чүп-чар, яфраклар һәм коры үлән, житештерү калдыклары, каты коммуналь калдыкларны янгынга каршы чаралар күрмичә яндыру, учак ягу;
- 14) фасадаларны үз белдеге белән үзгәртеп кору , барлык типтагы гаражлар урнаштыру,

арендага яки милектә булган жир кишәрлекләреннән читтә базлар, утын сарайлары, будкалар, күгәрчен оялары, теплицалар, тирес жыю урыннары һәм башка корылмалар булу, шулай ук билгеләнмәгән урыннарда кече архитектура формалары кую, тышкы мөгүлүмат урнаштыру

15) Яшел усетеләрне сындыру, юк итү, аларга атынгычлар, гамаклар элү, кәүсәләрен каезлау;

16) газоннарны бозу;

17) гамәлдәге законнарны бозып, юлның машиналар йөрү өлешенә кар бушату;

18) йорт хайваннары, кошларның гамәлдәге законнарны бозып, хужасыз рәвештә урамда, авыл хужалыгы жирләре буенда йөрүе (авыл жирлеге башкарма комитеты билгеләгән жирләрдән тыш);

19) эре габаритлы төзелеш чүп-чарын, көнкүреш техникасы һәм жиһазларын, киселгән агачларны, килешү кәгазе булмаган килеш һәм гамәлдәге законнарны бозып, контейнер майданчыкларына ташлау;

20) гамәлдәге законнарны бозып, төзек булмаган транспорт чарасын урнаштыру һәм саклау,

21) керне, автотранспорт чараларын, хайваннарны чишмәләр, кое, су колонкалары, елга ярларында, күлләрдә һәм ясалма (декоратив) сулыклар буенда юу;

22) йорт янындагы территориядә, йорт яны кишәрлегеннән читтә тирес урнаштыру»;

23) йорт яны территорияләрендә, урамнарда һәм бу максатлар өчен билгеләнмәгән башка урыннарда су чыгару, юынтык сулар түгү, чүп-чар ташлау. Канализацияләре булмаган торак биналарда үз калдыкларын жыю өчен эре предметлар элгә алмаслык итеп ясалган рәшәткәлә япкычлы чокырлар карала;

24) йөк төяү - бушату эшләре алып барганда йөкне сөйрәп ташу, рельслар, бүрәнәләр, тимер балкалар, торбалар, кирпеч һәм башка авыр предметларны юл өсленә ташлау, чылбырлы йөрешле машиналарга каты өслекле урамнар буйлап узып китү, квартал юллары эчендә зур йөк транспорты хәрәкәте;

25) торак пункт территориясенә автотранспорт тәгәрмәчләре ннән балчык чыгару;

26) транспорт чараларын торак пунктлар чикләрендә (газоннарны, чәчәк түтәлләрен һәм үләннәр белән шөгыйльләнүче башка территорияләрне дә кертеп), балалар һәм спорт майданчыкларында, хайваннарны йөртү өчен майданчыкларда, шулай ук йорт яны территориясендә урнашкан хужалык майданчыкларына кую.

Шәхси торак йортларны тоту һәм территорияне төзекләндерү

41. Хосусый торак йорт милекчеләре (яки) яллаучылар (алга таба - торак йортлар хужалары), эгәр законда яки килешүдә башкасы каралмаган булса, түбәндәгеләрне гамәлгә ашыралар:

- торак йортларның фасадларының, коймаларның, шулай ук йорт салу чикләрендә башка корылмаларның тиешле торышы, аларны вакытында ремонтлау һәм буяу;

- торак йортта билгеләнгән номер билгесе булу;

- йорт территориясен тәртиптә тоту һәм тиешле санитар хәлдә тотуны тәэмин итү;

- йорт салу чикләрендә яшел үсентеләрне тәртиптә тоту, куаклар һәм агачларны санитар кисәргә, газүткәргечләрнең сак зонасында, кабель һәм һава электр тапшыру линияләрендә һәм башка инженерлык челтәрләрендә агачлар утыртуга юл куймаска;

- канауларны һәм су агымнары өчен торбаларны чистарту, язгы чорда кар су үтүне тәэмин итү;

- бирелгән жир участогы чикләрендә, үзәкләштерелгән канализация, юынтык су чокыры, бәдрәф булмаганда, санитар нормалар нигезендә, аларны даими рәвештә чистартып тору һәм дезинфекция ясау;

- махсус майданчыкларда урнаштырылган контейнерларга каты һәм зур габаритлы калдыкларны туплау;

- билгелэнгэн тэртип нигезендэ каты көнкүрөш һәм зур габаритлы калдыкларны вакытында жыю һәм чыгару.

42. Шәхси торак төзелеш территориясендә рөхсәт ителми:

- яфрактарны, территорияләрдәге һәм йорт биләмәләрендәге теләсә нинди калдыкларны һәм чүп-чарны яндыру;

- йорт яны территориясен теләсә нинди калдыктар белән чүпләү;

- коймаларны йорт биләмәләре чигеннән чыгарып урнаштыру;

- йорт биләмәләрендә һәм алар янәшәсендәге территорияләрдә яфрактарны, теләсә нинди калдыкларны һәм чүп-чарны яндыру;

- урыннарда күмер, утын, зур габарит калдыктар, төзелеш материалларын саклау;

- йорт биләмәләре чигеннән соң ишегалды корылмалары, чокырлар төзү;

- урамда махсус транспорт һәм урып-жыю техникасының үтемлелеген кыенлаштыра торган каршылыктар булдыру;

- территорияне төзөкләндерү элементларын жиңгергә һәм бозарга, сулыктарны чүпләргә;

- йорт биләмәләрендә төзөк булмаган транспорт чарасын сакларга;

- якын-тирә территорияне теләсә нинди калдыктар белән чүпләү;

- су чыгару, житештерү һәм куллану калдыктарын машиналар йөрү урнаштыру.

Индивидуаль торак йорт яки хужалык корылмалары төзү милекче тарафыннан гамәлгә ашырылган очракта, йорт янындагы территориядә, шул исәптән урамда, башкарма комитетның язма рөхсәте булган очракта, төзелеш материалларын вакытлыча саклау бер айга рөхсәт ителә. Төзелеш материаллары кеше тормышына һәм сәламәтлегенә зыян китерүне, шулай ук жиңгерелү, төшү яки башка йогынты нәтижәсендә өченче затларның милкенә зыян китерүне булдырмый кала торган ысул белән урнаштырылган булырга тиеш. Шулай ук вакытта автотранспорт хәрәкәте тәэмин ителергә тиеш.

Яңгыр сулары канализациясе челтәрләре, яңгыр коесы, су бирү корылмаларын карап тору
43. Яңгыр коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люктар(рәшәткәләр) ябык хәлдә булырга һәм транспорт һәм жәяүлеләрнең куркынычсыз хәрәкәтен тәэмин итәрлек төзөк хәлдә булырга тиеш.

44. Су коеларын карап тору, чистарту, төзөк хәлдә тотуны гамәлдәге дөүләт стандартлары буенча аларның милекчеләре башкара.

45. Жиңгерктә яңгыр канализациясенә магистраль һәм квартал эчендәге челтәрләрен карап тоту һәм эксплуатацияләү авыл жиңгерлеге бюджетында каралган акчалар чикләрендә махсулаштырылган оешмалар белән төзелгән килешүләр нигезендә гамәлгә ашырыла.

Яңгыр канализациясенә ведомство челтәрләрен карап тоту һәм эксплуатацияләү тиешле оешмалар хисабына башкарыла.

Хужалыксыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәтү коелары юлларны карап тотуны гамәлгә ашыручы махсус оешмалар тарафыннан тиешенчә куркынычсыз хәлдә сакланьрга тиеш.

46. Яңгыр сулары канализациясе коллекторларының сакланьшы максатыннан, коллектор күчәреннән һәр якка 2 м ераклыкта сак зонасы урнаштырыла.

47. Тиешле документларны рәсмиләштермәгән очракта, эксплуатацияләүче оешма белән язмача килешмичә яңгыр канализациясе коллекторларының сак зонасы чикләрендә гамәлдәге законда билгеләнгән очрактарда рөхсәт ителми:

- жиңгер эшләре башкару;

- яңгыр сулары канализациясе челтәрләрен зарарлау, су кабул итү люктарын томалау яки жиңгерү;

- сәүдә, хужалык һәм көнкүрөш корылмалары төзү, урнаштыру;

- сәнәгать, көнкүрөш калдыктарын, чүп-чарны һәм башка материалларны ташлау.

48. Урамнарны, биналарны, корылмаларны су басу, канализация, яңгыр сулары жайланмалары, системалары, челтәрләре һәм корылмалары төзөк булмауаркасында

газоннарға, тротуарларға, урамнарға һәм ишегалды территорияләренә су агызу рөхсәт ителми.

49. Авыл жирлегә территориясендә йоту коелары һәм майданчыклары урнаштыру рөхсәт ителми.

50. Яңгыркоеларының рәшәткәләре даими рәвештә чистартылган хәлдә булырга тиеш. Аларның чистарту сәләтен чикли торган рәшәткәләр һәм коелар булурөхсәт ителми. Яңгыр канализациясен һәм яңгыр коеларын профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елына ике тапкырдан да ким булмаган рәвештә башкарыла. Күзәтү һәм яңгыр коеларын чистартканның соң, чыгарылган барлык калдык төрләре кичекмәстән ташланырга тиеш.

51. Карау коеларның люклары машиналар йөрү юллары, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар бер биеклектә булырга тиеш.

Машиналар йөрү өлешендә, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар белән коелар биеклегә аермасы 2 см дан артмаска тиеш, яңгыр сулары жыя торган коеларныкы 3 см дан да артмаска тиеш.

52. Япкычлары яки рәшәткәләре жимерелгән яки юкка чыгарылган коелар булган очракта, алар кичекмәстән чөлтәрдән файдаланучы оешма тарафыннан алдан кисәтүче билгеләр белән билгеләнергә һәм билгеләнгән вакытка алыштырылырга тиеш.

53. Инженерлык чөлтәләрендә планлы эшләр вакытында канализация агымнары якындагы коега, су һәм жылылык чөлтәләреннән су агызыла-яңгыр канализациясенә (булган очракта) чыгарыла. Суны юлга чыгару тыела.

Су агу нәтижеләрен бетерү зыян күргән инженер чөлтәләренә хужалары хисабына башкарыла.

54. Яңгыр сулары канализациясе чөлтәләренә техник торышы (шул исәптән люкларны, рәшәткәларны вакытында ябу) өчен җаваплылык эксплуатация оешмаларына йөкләнә.

Техник элемент чараларын карап тору

55. Биналарны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән кабель элемент, телевидение, радио, интернет һәм башка шундый чөлтәләргә урнаштыру жир асты юлы белән башкарыла (траншеяларда, каналларда, тоннельләрдә).

56. Биналарга тышкы коммуникацияләргә башка ысул белән (һава, жир өсте) урнаштыру, эксплуатацияләүче оешмаларның тиешле техник шартларын алу шарты белән, аларны жир астында урнаштыру мөмкинлегә булмаган очракта гына рөхсәт ителә.

57. Асылмалы элемент линияләрен һәм һава-кабель юлларын беркетү сыйфатында түбәндәгеләргә файдаланырга ярамай:

- автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары: юл киртәләре, светофорлар, юл билгеләре урнаштыру өчен билгеләнгән элементлар һәм конструкцияләр;

- фасадлар, түбәләр, бина стеналары (төтен чыга торган урыннар, вентиляция, телевидение һәм радио күмәк кабул итү системасы антенналары, фронтоннар, козырькалар, ишекләр, тәрәзәләр).

58. Рөхсәт ителми:

- бер бинадан икенчесенә һава юлы белән элемент кабельләре салганда юллар кисешергә;

- бүлгеч муфт шкафыннан тыш кабель запасларын урнаштыру;

59. Милекчеләр (хужалары) техник элемент чаралары (кабельләр, кабельләргә беркетү элементлары, бүлү һәм муфт шкафлары һәм башкалар), шулай ук алар ярдәмендә тиешле хәлдә тоташтырыла торган техник җайланмаларны (кимчелекләргә бетерми һәм/яки изоляция тышчасы булмау, буяу, коррозия һәм/яки механик җәрәхәтләр, чыбыклар чыбыклары чыбыклары һәм/яки аларны яктырту баганаларына һәм электр тапшыру линияләренә карап тотмаска тиеш) тиешле дәрәжәдә тотарга тиеш.

Тышкы яктырту объектларын (чараларын) карап тоту

60. Тышкы яктырту элементларына яктырткычлар, кронштейннар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, туклану чыганаclarы (шул исәптән жыю, туклану пунктлары, идарә тартмалары) керә.
61. Урамнар, юллар, тротуарлар, торақ кварталлар, ишегаллары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар территорияләре, шулай ук аншлаглар һәм жәмәгать һәм торақ биналарының номер билгеләре, юл билгеләре һәм күрсәткечләр, жирлек мәгълүматы элементлары һәм витриналар тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш.
62. Биналарның һәм корылмаларның милекчеләре, милек формасына карамастан, биналарның һәм корылмаларның архитектур-нәфис яктыртылуы һәм эшчәнлеген проектлар буенча эшне тәмин итәргә тиеш.
63. Төп майданнарда, магистральләрдә һәм урамнарда, транспорт тоннельләрендә яктырткычларның саны 3% тан артмаска тиеш, башка жирлек территорияләрендә (район әһәмиятендәге урамнар, ишегалды территорияләре) - 5%, жир асты жәяүлеләр кичүләрендә - 10% (10 яктырткычның 1 се эшләмәскә мөмкин).
64. Сафтан чыккан газ лампалары бу максатлар өчен махсус билгеләнгән биналарда сакланырга һәм утильләштерү өчен махсус предприятиеләргә чыгарылырга тиеш. Әлеге төр лампаларны жирлек чүпләкләренә, чүп-чар эшкәртү заводларына чыгарырга ярамый.
65. Тышкы яктырту жайланмаларының металл баганалары, кронштейн һәм башка элементлары чиста булырга тиеш, коррозия элементлары, авышу булмаска һәм милекчеләр тарафыннан буялган булырга тиеш.
66. Тышкы яктырту бердәм системасына тоташтырылган юл, урам һәм йорт яны яктыртуларын карап тотуны һәм ремонтлауны тәмин итүче (подрядчы, башкаручы) билгеләү нәтижәләре буенча әлеге эш төрләрен үткәргүгә муниципаль контракт төзегән вәкаләтле орган яки оешма башкара. Торақ йортларны тапшыру бүлгечләренә тоташтырган йорт яны утларын карап тотуны һәм ремонтлауны идарәче оешмалар башкара.
67. Тышкы яктырту баганалары, жәмәгать (тимер юл) транспортының элемтә чөлтәре баганалары, саклагыч, бүлү киртәләре, юл корылмалары һәм жиһазлар элементлары буялырга, язулардан һәм теләсә кайсы мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзөк хәлдә һәм чисталыкта булырга тиеш.
68. Тышкы яктырту баганаларын, жәмәгать (тимер юл) транспортының элемтә чөлтәре баганасын алыштырганда күрсәтелгән конструкцияләр сүтелергә һәм чөлтәр хужалары тарафыннан өч тәүлек эчендә чыгарылган булырга тиеш. Тышкы яктырту баганалары милекче тарафыннан мондый ихтыяж булган (демонтаж) мизгелдән соң 1 тәүлек эчендә чыгарыла.
69. Жәмәгать (тимер юл) транспортының элемтә баганаларында һәм таянычларында урнаштырылган барлык элементларның һәм объектларның төзөк һәм имин торышы һәм төзөк тышкы кыяфәте өчен әлеге таянычның милекчәсе җавап бирә.
70. Үткәргечләрнең, терәкләрнең, изоляторларның элементлары зыян күргән очракта тышкы яктырту жайланмаларын файдалану рөхсәт ителми. Тышкы яктырту жайланмалары эшендәге кимчеләкләр ачыкланганнан соң кичекмәстән бетерелергә тиеш.
71. Чөлтәрләргә үткәргечләрне һәм кабельләрне үз белдеге белән тоташтыру һәм тышкы яктырту жайланмалары белән тоташтыру рөхсәт ителми.
72. Тышкы яктырту объектлары яки тышкы яктырту чаралары белән жиһазландырылган объектларның милекчеләре (хужалары), шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмаларның бурычлары:
- урамнарны, юлларны тиешенчә яктыртуны, баганаларның һәм яктырткычларның, яктырту жайланмаларының сыйфатын күзәтеп тору, бозылган яки зыян күргән очракта вакытында ремонт ясау;
 - билгеләнгән тәртип нигезендә яктыртуны кабызуны һәм өзүнә күзәтү;

- тышкы яктырту чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү кагыйдәләрен үтәргә;
- яктырту фонарьларын вакытында алмаштырырга.

Кече архитектура формаларын карап тору

73. Кече архитектура формаларына монументаль-декоратив бизәү элементлары, мобиль һәм вертикаль яшелләндерү жайланмалары, су жайланмалары, муниципаль жиһазлар, жирлек территориясендә коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар керә.

74. Кече архитектура формаларын карап тоту бирелгән жир участкалары чикләрендә, гомуми файдалану территорияләрендә тәэмин итүче (подрядчы, башкаручы) билгеләү нәтижеләре буенча әлеге эш төрләрен үткәргүгә муниципаль контракт (киләшү) төзөгән оешма белән контракт (киләшү) нигезендә жир кишәрлекләре хокукына ия булучылар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

75. Кече архитектура формалары милекчеләренәң бурычлары:

- кече архитектура формаларын чиста һәм төзек хәлдә тотарга;
- язгы чорда кече архитектура формаларын план нигезендә карап чыгарга, аларны иске буядан, күгәрәктән, иске буядан арындырырга, шулай ук ватылган элементларны алыштырырга кирәк;
- кышкы чорда кече архитектура формаларын, шулай ук аларга якын килү юлларын кар һәм боздан чистарту;
- тигез өслекле комлыкларны төзекләндерү, комлыкларда елга бер тапкыр комны алыштыру;
- балалар, спорт, хужалык майданчыклары һәм ял майданчыклары жиһазларының ныклыгы, ышанычлылыгы һәм иминлегә таләпләренә туры килүен күзәтеп тору;
- фонтаннар эшләгән чорда су өслеген чүп-чардан көн саен чистартып торырга кирәк.

76. Рөхсәт ителми:

- кече архитектура формаларыннан тиеш булмаганча файдалану (өлкәннәрнең балалар өчен уен майданчыкларында ял итүе, спорт майданчыкларында киём киштерү һәм башкалар.);
- теләсә нинди мәгълүмати-басма продукцияне кече архитектура формаларына ябыштырырга;
- кече архитектура формалары һәм аларның конструктив элементлары жимерергә һәм зыян китерергә;
- фонтаннарда коенырга.

Стационар булмаган объектларны карап тору

77. Стационар булмаган объектларны урнаштыру муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән тәртиптә мондый объектларны урнаштыру схемасы нигезендә гамәлгә ашырыла.

78. Жир кишәрлеген арендау килешүе срогы чыккач стационар булмаган объект арендатор тарафыннан сүтелергә тиеш, ә жир участогы бушап, беренчел хәлгә китерелгән булырга тиеш.

79. Стационар булмаган объектларның хужалары булган юридик һәм физик затларның бурычлары:

- Стационар булмаган объектларны ремонтлау һәм буяу. Ремонт, проект документациясе белән билгеләнгән тәртиптә, объектның тышкы кыяфәтен саклап һәм төс үзгәртүләрен исәпкә алып башкарылырга тиеш;
- стационар булмаган объектлар янында урналар урнаштыру, чүп савытларын кирәк булганда буяу һәм чистарту.

80. Рөхсәт ителми:

- стационар булмаган объектларга якорма, козыреклар, чүп жыю һәм проектлар белән каралмаган башка корылмалар төзү;
- стационар булмаган объектларга якын сәүдә-суыткыч жиһазларын куярга;
- стационар булмаган объектларда һәм аларның түбәләрендә товарлар, детальләр, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка предметларны саклау, шулай ук стационар булмаган объектларны склад максатларына куллану;

Төзелеш эшләре башкару урыннарын карап тоту

81. Төзекләндерү эшләре тәмамланганнан соң төзелеш майданчыкларын карап тоту төзүчегә йөкләнә.

Төзелеп бетмәгән төзелеш объектлары төзелеш челтәрләре белән ябылган булырга тиеш.

82. Төзелеш башланганчы, ремонт һәм башка төр эшләргә башкару чорында түбәндәгеләрне эшләргә кирәк:

-төзелеш майданчыгы территориясенә бөтен периметры буенча Башкарма комитетның хокукый актлары таләпләре нигезендә типлаштырылган коймалар урнаштыру;

- төзелеш майданчыгын коймасының гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатацион куркынычсызлыгын тәмин итәргә;

- төзелеш майданчыгын койманың техник торышын, аның чисталыгын тикшереп тору, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басма продукциядән һәм граффитидан вакытында чистартып тору;

- төзелеш майданчыгы территориясенә кергәндә, гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә җавап бирә торган төзелеш объектынның мәгълүмат щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;

- төзелеш майданчыгы периметры буенча тышкы яктыртуны тәмин итү;

-төзелеш майданчыгына керү юлларын, урамнарның машиналар йөри торган өлешенә пычрак һәм чүп чыгармый торган транспорт чараларының тәгәрмәчләрен чистарту яки юу пунктларын жиһазландырырга;

- төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, зур габаритлы һәм төзелеш калдыклары жыю өчен контейнерлар һәм (яки) бункерлар булуны тәмин итәргә;

- төзелеш майданчыгынан каты көнкүреш, зур габаритлы һәм төзелеш калдыкларын билгеләнгән тәртиптә чыгаруны оештыруны тәмин итәргә;

- төзелеш майданчыгы территориясеннән карны тиешле тәртиптә килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарда чыгаруны тәмин итәргә;

- эш башкарганда гамәлдәге жир асты инженер коммуникацияләрен, тышкы яктырту челтәрләрен, яшеллекне һәм кече архитектура формаларын саклауны тәмин итәргә.

83. Төзелеш материаллары, жиһазлары, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, ярдәмче биналар, эшчеләрнең һәм хезмәткәрләрнең вакытлыча урнашу өчен көнкүреш вагоннары, төзелеш калдыкларының транспорт партияләрен вакытлыча саклау һәм туплау урыннары төзелеш майданнары чикләрендә төзелеш оешмасы проекты нигезендә урнаштырыла.

84. Рөхсәт ителми:

-гражданның шәхси һәм ижтимагый иминлеген тәмин итүгә бәйлә коткару, авария-торгызу һәм башка кичектергесез эшләрдән тыш, 23.00 сәгатьтән 7.00 сәгатькә кадәр төзелеш, ремонт, йөк төяү-бушату һәм башка эшләргә оештыру һәм үткөрү;

-Башкарма комитетның тиешле рөхсәте (күрсәтмәләре) булмаганда юллар һәм тротуарларны тарайту яисә ябу;

-чүпне яндыру һәм төзелеш производствосы калдыкларын утильләштерү.

Жирләү урыннарын карап тоту

85. Этик, санитар һәм экологик таләпләр нигезендә бирелгән жирләү урыннарын карап тоту федераль законнар һәм муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән жирләү урыннарын карап тоту кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

86. Жирләү урыннарын санитар карап тотуны тээмин итүче (подрядчы, башкаручы) билгеләү нәтижәләре буенча әлеге эш төрен үткәрүгә муниципаль контракт төзегән махсулаштырылган оешма башкара.

87. Жирләү урыннарын карап тотуга таләпләр:

- зиратларда жәмәгать бәдрәфләре чиста һәм төзек булырга тиеш. Жәмәгать бәдрәфләре урналары чистартылырга тиеш;

- зират территориясендә калдыклар һәм чүп савытлары өчен контейнерлар чистартылырга тиеш. Калдыклар жыелган саен кимендә 3 көнгә бер тапкыр чыгарылырга тиеш;

- ауган агачлар булу булу рөхсәт ителми. Авария хәлендәге агач үсентеләре табылган вакыттан алып тәүлек эчендә юкка чыгарылырга тиеш;

- билгесез шәхесләр күмелгән каберләр пычрактан һәм чүп-чардан чистартылырга, каберлекләр белән жиһазландырылырга тиеш.

88. Кышкы чорда күмү урыннарын тоту үзенчәлекләре:

- зиратларның үзәк юллары, керү юллары, тротуарлар киңәйтелергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Боз катламнары булмаган тигез кар катламы булу рөхсәт ителә;

- үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелергә тиеш. Юллар һәм тротуарларны кар явуга ук эшкәртү башланырга тиеш;

- беренче чиратта кар чыгару, бозны төшерү һәм үзәк һәм керү юллары булган кар-боз ны бетерү зарур;

- жирләү урыннарының жәяүлеләр зоналарында бозлавыкка каршы материаллар куллану, юллардан чистартылган кар һәм каберләргә боз, газоннар, куаклар кую рөхсәт ителми.

89. Жәйге чорда жирләү урыннарын тоту үзенчәлекләре:

- үзәк юллар, подъезд юллары, тротуарлар, каберләр арасында узу һәм жирләү урыннарында гомуми файдаланудагы башка территорияләр төрле пычрактан чистартылырга тиеш;

- яшел үсентеләрне санитар кисү, чүп үләннәре бетерү буенча чаралар ел саен башкарылырга тиеш.

90. Жирләнгән урынны (крестлар, һәйкәлләр, плитәләр, склеплар һәм башкалар.) карау, чәчәк һәм декоратив куаклар утырту мәрхүмнең яки башка затның законлы вәкиле тарафыннан санитар таләпләрне мәжбүри үтәү юлы белән башкарыла.

Автотранспорт чараларын озак вакытлы һәм кыска вакытлы саклау стоянкаларын карап тоту

91. Автотранспорт чараларын озак вакыт һәм кыска вакытлы саклау урыннары гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, шулай ук әлеге Кагыйдәләр нигезендә стоянкалар урнаштыру өчен бирелгән жир кишәрлеге милекчәсе (алга таба - хужасы) тарафыннан башкарыла.

92. Милекченең бурычлары:

- стоянкалар территориясенә бөтен периметры буенча койма куярга, ул механик яктан һәм тышкы мохитка бәйләнештә тотрыклы булырга тиеш;

- коймаларның техник торышын, аларның чисталыгын тикшереп тору, пычрактан, кардан, боздан, мэгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартып тору;

- стоянкалар территорияләрендә һәм стоянкалар янындагы территорияләрдә төрле конструкцияләргә саклауга юл куймаска;

- гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры килә торган яктылыкны тигез бүлүнә тээмин итүче стоянкалар территориясен тышкы яктырту белән жиһазландырырга;

- машина кую урыннары территорияләрендә автомобиль юу һәм ягулык-майлау материаллары кую тыела;

- санитар һәм янгынга каршы кагыйдәләргә үтәү, стоянкалар территорияләрен карап тоту.

- даими рәвештә санитар эшкәртә, чистартып тору, калдыкларны жыю өчен контейнерлар (урналар) кую, каты көнкүреш калдыкларын, карны даими чыгаруны тээмин итү;

- инвалидларның стоянкалар территориясенә тоткарлыксыз керү мөмкинлеген тәэмин итәргә. Инвалидлар "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында" 1995 елның 24 ноябренадә 181-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясы нигезендә бушлай махсус автотранспорт чараларын куя өчен урыннардан файдалана .

Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү

93. Авыл жирлеге территориясен бәйрәмчә бизәү дәүләт һәм башка бәйрәмнәр, истәлекле вакыйгалар белән бәйле чаралар үткәреү чорында башкарыла.

Бәйрәмчә бизәлеше дәүләт һәм муниципаль флаглар элү, лозунглар, гирлянда, панно элү, декоратив элементлар һәм композицияләр, стендлар, трибуналар, эстрада урнаштыру, шулай ук бәйрәм иллюминациясе урнаштырны үз эченә ала.

Бәйрәм бизәлеше элементларын эзерләгәндә һәм урнаштырганда юл хәрәкәтенә комачаулык тудырырга ярамый.

IV. Жирлек территорияләрен чистарту тәртибе, төзекләндерү эшләре исемлеге һәм аларны үтәү, жирлек территориясен жыештыру һәм карап тотуга карата гомуми таләпләр

94. Жирлек территориясен жыештыру һәм карап тоту вакыты:

1) жәйге чорда - 15 апрельдән 14 октябргә кадәр;

2) кышкы чорда-15 октябрдән 14 апрельгә кадәр.

Әлеге срокларга һава шартларына бәйле рәвештә Башкарма комитет тарафыннан төзәтмәләр кертеләргә мөмкин.

95. Авыл жирлеге территориясен жыештыру үткәреү юлы белән башкарыла торган эшләр:

1) жирлек территориясен карап тоту, жыештыру буенча системалы эшләр;

2) Башкарма комитетның хокукый актлары нигезендә бердәм массакуләм чаралар (өмәләр).

96. Жәйге чорда жирлек территориясен жыештыру, юу, су сибү һәм башка эшләргә башкару максатыннан башкарыла һәм үз эченә ала торган эшләр:

-ясалма өслекле территорияләргә (коры һавада су сибү), тузан һәм урам-юл челтәре объектларының һәм яңгыр сулары канализациясе белән жиһазландырылган ясалма өслекле башка территорияләргә пычрак булуына (юыну) басым ясау. Юл катламы, майданнар, тротуарлар һәм ясалма өслекле башка территорияләргә юу барлык майданда башкарыла;

- яңгыр сулары канализациясенә рәшәткәсен чистарту;

-бөтен территориядән чүп жыю;

- ел саен, 1 июньгә кадәр, кече архитектура формалары, бакча һәм урам жиһазлары, урналар, спорт һәм балалар майданчыклары, коймалар, бордюрларны буяу;

- гомуми файдаланудагы территорияләрдә (үләннәр 15 см дан артык биекләктә булганда) даими рәвештә үләнне чабу, файдалану чикләнгән һәм махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрдән тыш, тәүлек эчендә чабылган үләнне жыештыру;

- яфрактардан тәүлегенә бер тапкыр коелган яфрактарны жыю һәм чыгару;

-юганнан соң бордюр янын жыештыру.

97. гомуми файдалану территориясен кышкы чорда жыештыру:

-юл өслекләрен һәм тротуарларны кардан, боздан һәм чүп-чардан чистарту;

- тайгак яки бозлавык булганда жәяүлеләр зоналарын, баскычларга а ком сибеп, бозлавыкка каршы материал белән юл катламнарын эшкәртү;

- язгы чорда карны көпшәкләндерү һәм кар суларын чыгаруны оештыру.

98. Жирлек территориясендә башкарыла торган урып-жыю эшләренә технологиясе һәм режимнары һава шартларына бәйсез рәвештә транспорт чаралары һәм жәяүлеләргә тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итәргә тиеш.

99. Кышкы чорда жәяүлеләр тротуарларын, жир өсте кичүләрен, баскычларны чистарту үзенчәлекләре:

- интенсив кар яву чорында жэяүлелэр өчен тротуарлар, баскычлар бозлавыйка каршы материаллар белэн эшкэртелергэ һәм чистартылырга тиеш;
- бозлавыйка каршы материаллар белэн беренче чиратта баскычлар эшкэртелэ, аннары тротуарлар.

Бозлавыйка каршы материаллар белэн эшкэртү вакыты тайгак булу беленгәннән дүрт сэгатытэн соң башкарылмаска тиеш;

-пычрак калдыклар һәм химик реагентлар, газон яки бу максатлар өчен алдан билгелэнгән урыннарда сьешырга, яшел үсентелэрне сакланганда һәм кар суларның туктатылуын тээмин иткэндэ рөхсэт ителэ.

100. Жирлек территориясендэ рөхсэт ителми:

- урамнарда, майданнарда, яшел үсентелэр булган участокларда, скверларда, паркларда, газоннарда, пляжларда һәм гомуми файдаланудагы башка территориялэрдэ чүплэргэ;
- гамэлдэге законнар нигезендэ жирлэу урыннарыннан читтэ гомуми файдалану территориялэрендэ мемориаль корылмалар (истэлэкле корылмалар, коймалар) урнаштыру;
- жэмэгать транспорты маршрутларының соңгы пунктларында, салонны юу, чистарту һәм транспорт чараларына техник хезмэт күрсэту;
- биналар һәм корылмалар, һэйкэллэр, мемориаль такталар, агачлар, куаклар, кече архитектура формалары һәм башка төзеклэндерү элементларын жимерергэ һәм зьян китерергэ, шулай ук аларны үз белдеге белэн үзгэртеп корырга һәм урнаштырырга;
- мэглүмат-басма продукцияне, граффитины жэмэгать транспортын көтү тукталышларында, стеналарда, баганаларда, коймаларда (коймаларда) һәм бу максатлар өчен каралмаган башка объектларда урнаштырырга;
- жир кишэрлеклэренен чиклэреннән һәм (яки) киртэлэреннән читтэ хэрэкэт итү милкен сакларга;
- сэнэгать товарларын һәм башка сэдү предметларын тротуарларда, газоннарда, юлларда урнаштыру;
- билгеләнмэгән урыннарда кар өю;
- тимер-бетон блоклар, баганалар, коймалар, шлагбаумнар куеп, юл һәм тротуарларны үз белдеклэп ябып куярга.

101. Рөхсэтсез урыннарда калдыклар урнаштырган затлар үз хисабына элэге территорияне жыештырырга һәм чистартырга, кирэк булганда жир кишэрлеген рекультивациялэргэ тиеш. 20 тэүлек эчендэ калдыкларны ташлаучы кеше табылмый икэн, аларны юкка чыгару элэге территорияне жыештыру өчен жаваплы оешма өстенэ төшэ.

102. Муниципаль милектэ булган жир кишэрлеклэрендэ (территориялэрдэ) барлыкка килгән санкөйяләнмэгән чүплеклэрне бетерү вэкалэтле орган тарафыннан тээмин ителэ.

Жирле эһемияттэге автомобиль юлларын карап тору

103. Жирле эһемияттэге автомобиль юлларын (алга таба - юллар) жыештыру машиналар йөрү өлешен, тротуарларны, туктау урыннарын жэмэгать транспортын көтү тукталышларын, ясалма юл корылмаларын һ даими чистарту, кар һәм боздан арындыруны үз эченэ ала.

104. Язгы-жэйге чорда юлларны жыештыру юуны, су сибүне, тузганны бетерүне үз эченэ ала.

Көзге-кышкы чорда юлларны жыештыру чүп-чардан, кар һәм боздан арындыруны, юлларга ком-тоз катнашмасы сибүне, тротуарларга коры ком сибүне күздэ тота.

105. Юл буенда урнашкан чүплэрне чистарту көненэ бер тапкырдан да ким булырга тиеш түгел, э тукталыш майданчыкларында көнгэ ике тапкыр башкарыла.

106. Жэмэгать транспортын көтү павильоннары юылган, буялган, санкцияләнмэгән мэглүмати-басма продукциядэн, граффитидан чистартылган булырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылырга тиеш.

107. Аерым элементлар буенча юлларны жэйге жыештыру буенча талэплэр:

- машиналар йөрү өлеше төрле пычрату лардан тулысынча чистартылырга тиеш. Жайга салу линияләре белән билгеләнгән күчеш, резерв полосалары ком һәм вак чүп-чарлардан даими чистартылырга тиеш;

- ике метрлы лоток зоналары комлы һәм пычраклык булырга тиеш түгел. Махсус машиналарның эш вакытында барлыкка килергә ком һәм төрле вак чүп-чар белән пычрану рөхсәт ителә.

- юл кырыйлары зур габаритлы калдыклардан һәм башка чүп-чарлардан чистартылырга тиеш;

108. Юлларны кышкы жыештыру буенча таләпләр:

- кышкы чорда юлларны жыештыру үз эченә ала:

юл йөрү өлешен кардан һәм боздан чистарту, жәмәгать транспортын көтү тукталышларын себерү, кар көртләрен бетерү һәм карны чыгару;

109. Рөхсәт ителми:

- тротуарларга, юллар һәм аларның машиналар йөри торган өлешенә квартал эчендәге юллардан, ишегалды территорияләреннән, предприятие, оешма территорияләреннән, төзелеш мәйданчыкларыннан, сәүдә объектларыннан 8.00 сәгатътән соң, шулай ук юл йөрү өлешен жыештыручы зат белән килешү булмаганда кар чыгару;

- тротуарларда, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында, паркларда, скверларда, ишегалларында һәм башка жәяүлеләр зоналарында һәм яшел үсентеләр булган территорияләрдә бозлавыкка каршы реагент сыйфатында техник тоз һәм сыек хлористый кальций куллану;

- билгеләнгән тәртиптә килештерелмәгән урыннарда кар чыгару;

- кар өемнәре ясау;

- юллар һәм урамнар киселешендә бер дәрәжәдә һәм тимер юл аркылы чыгу урыннары янында өчпочмак күз күреме зонасында;

- жәмәгать транспортын көтү тукталышыннан 20 метрга якын;

- транспорт коймалары яки югары бордюр белән жиһазландырылган юл участокларында;

- тротуарларда;

- якын-тирә территорияләргә керү юлында;

- автомобильнең тәгәрмәчләре белән пычрак чыгару;

- грунт, чүп-чарны, юеш төзелеш материалларын, киселгән агачларны брезент яки юлларны пычратуныбулдырмый торган башка материал белән капламыйча чыгару, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эретмәләрне (шул исәптән цементлы-комлы эремәне, известь, бетон катнашмаларын) транспортлау.

Ял итү урыннарын төзекләндерү һәм жыештыру

110. Ял итү һәм кешеләр күпләп була торган урыннарда түбәндәгеләр керә:

- бистә урманнарында, пляжларда оештырылган мәйданнар, парклар, скверлар, бульварлар, яр буйлары;

- актив ял итү һәм тамаша чаралары урыннары-стадионнар, уен комплекслары, сәхнә мәйданчыклары һәм башкалар.;

- сәүдә объектлары территорияләре (ваклап сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган ваклап сату чөлтәре объектлары комплекслары), жәмәгать туклануы, социаль-мәдәни билгеләнештәге, көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары территорияләре;

- административ һәм ижтимагый биналар, учреждениеләр янындагы территорияләр.

111. Паркларны, скверларны, бульварларны, яр буйларын һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрне жыештыру:

- кышкы чорда паркларда, бакчаларында, скверларда, бульварларда һәм башка ял итү зоналарында юлларны чистартканда, яшел үсентеләрнең сакланышы һәм кар суларының китүен тәэмин иткән очракларда, алдан ук шушы максатлар өчен билгеләнгән урыннарда вакытлыча кар туплау рөхсәт ителә.

112. Ваклап сату базарларын жыештыру һәм санитар карап тоту:

- ваклап сату базарлары территорияләре (алга таба - базар) төзекләндерелергә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер майданчыклары, контейнерлар һәм урналар белән жиһазландырылырга, каты өслекле һәм яңгыр һәм кар сулары агу урыны, шулай ук суүткәргеч һәм канализация булырга тиеш;

- базар территориясен төп жыештыру аны япканнан соң башкарыла. Көндөз каты көнкүреш калдыклары белән тутырылган чүп жыйгычларны чистарталар;

- елның жәйге чорында базар территориясендә мәжбүри рәвештә атна саен юеш жыештыру башкарыла;

- базар территориясе 40 кв. м майданда бер урна исәбеннән чүп савытлары белән жиһазландырыла, шул ук вакытта алар арасында прилавка линиясе буйлап ераклык 10 метрдан артмаска тиеш;

113. Базар территориясендә һәм аның янында урнашкан оешмалар, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, киосклар, сәүдә палаткалары һәм павильоннары эшчәнлеген каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү төземичә генә эшләве рөхсәт ителми.

114. Сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы урыннарын жыештыру һәм санитар яктан карап торуга:

- сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектлары территорияләрен тулысынча жыештыру тәүлегенә ике тапкырдан да ким башкарылырга тиеш). Көндөз калдыклар белән тутырылган чүплекләр һәм чүп жыйгычлар чистартыла;

- сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларына керү юлында икедән дә ким булмаган чүп савытыб куела;

- калдыкларны вакытында чыгару тәмин ителә.

115. Башка сәүдә майданчыклары, стационар булмаган ваклап сату чөптәре, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектлар территорияләрен жыештыру аларны елның жылы вакытында ябылганнан соң башкарыла. Агымдагы жыештыру көн дәвамында башкарыла. Көндөз көнкүреш калдыкларын чыгару тәмин ителә.

116. Халык күпләп ял итә торган урыннарын төзекләндерү:

- кешеләрнең күпләп ял итү һәм яшәү урыннары территориясендә төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеген каты өслекләрдән, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен урналар һәм контейнерлар, урам техник жиһазлары, яктырту жиһазлары, архитектура-декоратив яктырту жиһазлары, яшелләндерү участкаларын саклау элементларын (металл коймалар, махсус каплаулар) үз эченә ала;

- кешеләр күпләп ял итә торган һәм ял итә торган барлык территорияләр, пляждардан тыш, каты өслекле яки утыртылган үлән яки яшел үсентеләр булырга тиеш;

- ял итү һәм кешеләр күпләп жыела торган урыннар территорияләрендә яшелләндерү участкаларын чөчәк түтәлләре, газоннар, ялгыз, төркем үсемлекләр, вертикаль, күптәруслы үсемлекләр белән яшелләндерүнең мобиль формалары рәвешендә планлаштырырга кирәк;

- кешеләр күпләп ял итү һәм ял итү урыннары эшли бәдрәф кабиналары белән тәмин ителергә тиеш;

- фонтан, буалар, елга ярлары, ял итү урыннары пычранган саен чистартылырга тиеш;

- массакүләм чаралар үткәргәндә, аларны оештыручылар чараны үткөрү урынын жыештыруны һәм төзекләндерү эшләрен торгызуны тәмин итәргә тиеш. Чараны үткөрү урынын жыештыру һәм төзекләндерү эшләрен торгызу тәртибе чараны үткөрүгә тиешле рөхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

117. Халык күпләп ял итә торган урыннар территорияләрендә рөхсәт ителми:

- билгеләнмәгән урыннарда сәүдә жиһазларын сакларга;

- территорияне житештерү һәм куллану калдыклары белән пычрату;

- автотранспорт чараларын юарга һәм ремонтларга, файдаланылган ягулык-майлау сыеклекларын агызырга;

- автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар оештырырга, билгелэнгән тәртипне бозып реклама конструкцияләре урнаштырырга;
- газоннар, табигый һәм ясалма яшелләндерү объектларын зарарларга;
- кече архитектура формалары күчерергә һәм ватарга;
- сыек продукт калдыкларын агызырга, су, квас һәм сыра цистерналарын тротуарларга, газоннарга һәм юлларга куярга;
- автотранспорт чараларының түләүле парковкаларын законсыз оештырырга;
- стационар булмаган объектларны үз белдеге белән урнаштырырырга;
- тротуарларның асфальт-бетон өслеген, якин-тирә яшел зоналарның һәм территорияләрне төзекләндерүнең башка элементларының бөтенлеген бозарга;
- территориядә сәүдә-суыткыч жиһазларын урнаштырырырга;
- халыктан каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен идарәче оешмалар белән килешүе булмаса контейнерлар (бункерларга) куярга;
- тимер-бетон блоklar, багана, коймалар, шлагбаумнар куярга;
- Корылмалар һәм башка жайланмаларның тимер-бетон блоklары, багана, коймалар, шлагбаумнар урнаштыру юлы белән тротуарларны рөхсәтсез каплау;
- сәүдә объектыннан читтә товар кую;
- учак кабызырга, шул исәптән ачык уттан файдалануны күздә тоткан чаралар үткәргә, мангалларны һәм ачык ут ярдәмендә ризык эшкәртү өчен башка жайланмалар кулланьрга.

Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен жыештыру, карап тоту һәм төзекләндерү 118. Йорт яны территориясен жыештыру:

- жыештыру түбәндәге тәртиптә үткәрелергә тиеш: тротуарларны, жәяүлеләр юлларын (бозлавык һәм тайгак булган очракта - ком сибү), э аннары ишегалды территорияләрен жыештыру;
- жыештыру, кар чистартудан тыш, кар яву вакытында башкарыла торган эшләр 8.00 сәгатькә кадәр бара.

Механикалаштырылган жыештыруны машинаның 4 км/сәг. тизлегендә көндезге вакытта үткәргә рөхсәт ителә.

119. Жәйге жыештыру:

- йорт яны территорияләрен жәйге жыештыру: себерү, юу яки су сибү иртәнге сәгатьләрдә яисә кич соңрак вакытта үтәлергә тиеш;
- тротуарларны юуны ачык өлешләрен биналардан йөрү юлларына юнәлтөп башкарырга кирәк;
- көннең эссе вакытында тротуарларны су сибү зарурлык буенча башкарылырга, эмма тәүлегенә ике тапкырдан да ким булмаска тиеш.

120. Кышкы жыештыру:

- түбәләрдә жыелган кар жиргә вакытында ташланырга, киң тротуарларда теземнәргә формалашырга тиеш;
- жыештырылган кар тротуарлардан машиналар йөрү өлешендә, э ишегалларында кар жыю урыннарында тупланырга тиеш;
- квартал эчендәге йөрү юлларынан чыгарылган карны өемгә салырга яки роторлы кар чистарткычлар ярдәмендә юл кырыенда урнаштырырга кирәк;
- 6 метрдан артык киңлектәге тротуарларда, урамнарның машиналар йөри торган өлешеннән газоннар белән аерыш алынган урыннарда карны тротуар уртасына таба чыгарырга рөхсәт ителә;
- тротуарларда карны өемнәргә кар яву вакытынан соң алты сәгатьтән дә соңга калмыйча, э калган территорияләрдә 12 сәгатьтән дә соңга калмыйча төгәлләнергә тиеш;
- ишегалларында, квартал эчендәге юлларда, газоннарда һәм жәяүлеләрнең ирекле хәрәкәтенә һәм автотранспортның йөрүенә комачауламый торган ирекле территорияләрдә,

яшел зоналарда кар суларын агызуны тээмин иткэндэ ком-тоз катнашмалары белэн пычратылмаган карны ташлау рөхсөт ителэ;

- тротуарларны һәм квартал эчендөгө юлларны кулдан чистартканда кар тулысынча жыелырга тиеш.

- тайгак булса, юл катламнарын ком-тоз катнашмасы белэн эшкэртү норма буенча 0,2-0,3 кг/м тэшкил итэргэ тиеш;

- бозлы урыннарны чистартканнан соң барлыкка килгэн калдыкларны газонга, агачлар астына яисэ ачык грунтка ташлау тыела.

121. Яз житү белэн тбашкарыла торган эшлэр:

- кар суларын агызу өчен кирэк булган канауларны юдырту һәм чистарту;

- люкларга һәм янгыр челтэренең кабул итү коеларына системалы рэвештэ кар суы кудырту;

- кар эреп беткәннән соң ишегалды территорияләрен кардан һәм боздан чистарту.

122. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен карап тоту:

- күпфатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба-йорт яны территориясен) карап тоту түбэндөгелэрне үз эченэ ала:

- даими жыештыру;

- люкларны ремонтлау һәм чистарту, кар һәм янгыр сулары коеларын, дренажларны рэшәткэләү;

- инженерлык челтэрлэрнең күзэту коеларына, янгын вакытында су белэн тээмин итү чыганакаларына (гидрантларга, сулыкларга һәм тд.) тоткарлыксыз керү мөмкинлеген булдыру;

- каты көнкүреш һәм зур габаритлы калдыклары жыю һәм чыгару;

- гамәлдөгө яшел үсентелэрне яшеллэндерү һәм тәрбияләү;

- кече архитектура формаларынын карап тору, агымдагы һәм капитал ремонт эшлэре.

123. Калдыкларның барлык төрлэре су үткэрми торган катламлы контейнер майданчыкларына куелган контейнерлар һәм бункерларга тиешле нормаларына туры китерепһәм тиешле күләмдэ жыелырга тиеш.

124. Күпфатирлы йортларда яшэүче гражданның бурычлары:

- йорт яны территорияләрендэ чисталык һәм тэртип сакларга;

- йорт яны территорияләрендэ урнашкан махсус контейнерларга һәм махсус майданчыкларга гына каты көнкүреш һәм зур габаритлы калдыкларны ташларга.

125. Идарэче оешмалар түбэндөгелэрне тээмин итэргэ тиеш:

- каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар урнаштыру, канализациясез биналарда сыек көнкүреш калдыклары өчен жыентыклар урнаштыру;

- расланган график нигезендэ каты көнкүреш һәм зур габаритлы калдыкларны чыгару;

- контейнерлар (бункерлар) һәм контейнер майданчыклары, аларга керү урыннары чиста һәм төзөк хэлдэтоту;

- подъездларга керү юлларын чүп-чардан арындыру, эскэмиялэр урнаштыру һәм аларны вакытында чистарту;

- тайгак участокларны ком - тозлы һәм (яки) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белэн эшкэртү;

- яшел үсентелэрне һәм газоннарны саклау һәм карау;

- тышкы яктырту чараларынтөзөк хэлдэ тоту һәм аларны караңгы төшү белэн кабызу.

126. Йорт яны территориясендэ рөхсөт ителми:

- яфракларны, калдыкларның телэсэ нинди төрлэрен һәм чүп-чарны яндыру;

- хужалык майданыннан тыш кием-салым, келэмнэр һәм башка предметларны элэп куярга;

- контейнер майданчыкларына керү юлларын капларга;

- урам һәм юлларның машиналар йөри торган өлешенэ, тротуарларга, газоннарга һәм яшел зоналарга контейнерлар (бункерлар) куярга;

- билгелэнгән тәртипне бозып, йорт яны территорияләренең коймаларын үз белдеге белән урнаштыру;
 - үз белдек белән ишегалды корылмалары төзөргә;
 - йорт яны территориясен металл, көнкүреш һәм төзелеш калдыклары һәм материаллар, шлак, көл һәм башка житештерү һәм куллану калдыклары белән чүпләргә;
 - чүп-чар ташларга;
 - автотранспорт чараларын кую өчен түләүле стоянка оештырырга;
 - тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру юлы белән квартал эчендәге юлларны рөхсәтсез каплау;
 - автомашиналар юу, ягулык һәм майлау материаллары түгү, тормоза һәм двигательләр ремонтлау, тавыш көйләү эшләр башкару;
 - кешеләр сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган теләсә нинди эшләр башкарырга;
 - сәүдә һәм жәмәгать туклануы предприятиеләре, палаткалар, киосклар, лареклар, мини-базарлар, павильоннар, жәйге кафелар, житештерү объектлары, автомобильләренә, көнкүреш техникасын, аяк киemen вак-төяк ремонтлау предприятиеләре, , автостоянка урнаштыру;
 - йорт яны территориясенә ишегалды эчендәге юллары буенча транспортта бару;
 - учак кабызырга, шул исәптән ачык уттан файдалануны күздә тоткан чаралар үткәргә, мангалларны һәм ачык ут ярдәмендә ризык эшкәртү өчен башка жайланмалар кулланырга.
127. Идарәче оешмалар тәэмин итәргә тиешле эшләр:
- яшел зоналарның сакланышы;
 - жәй көне коры һава шартларында газон, чәчәк түтәлләре, агачлар һәм куакларга су сибү;
 - газоннарны төзелеш материалларын, ком, чүп-чар, кар һәм боздан саклау;
 - яңа агачлар һәм куакларны агротехник чаралар һәм билгелэнгән тәртиптә килештерелгән проектлар буенча утырту.
128. Йорт яны территориясен төзекләндерү:
- һәр йорт территориясендә булырга тиеш:
 - киём-салым, келәмнәр һәм көнкүреш әйберләре, киём киптерү өчен хужалык майданчыгы;
 - өлкәннәр өчен ял итү майданчыгы;
 - балаларның жәйге һәм кышкы ялы өчен кирәкле булган, яшелләндерелгән, кече архитектура формаларыбулган, кирәкле жиһазлар белән тәэмин ителгән һәм уен һәм спорт майданчыклары булу.
129. Әгәр территориянең күләме мөмкинлек бирә икән, участок чикләрендә этләргә йөртү өчен майданчык урнаштырылырга мөмкин.
130. Йортлар подъездлары каршындагы майданчыклар, юл йөрү һәм жәяүлеләр юллары каты өслекле булырга тиеш. Каты өслек урнаштырганда кар һәм яңгыр суларын агу мөмкинлегенә каралырга тиеш.
131. Торак йортларга урнаштырылган жәмәгать билгеләнешендәге биналар йортның торак өлешеннән изоляциялэнгән керү юллары булырга тиеш, шул ук вакытта персонал автотранспорты ишегалды территориясеннән читтә урнашырга тиеш.
132. Жәмәгать билгеләнешендәге биналар өчен продукция төяү фатирларга керү юллары һәм тәрәзәләр ягыннан булырга тиеш түгел.
133. Транспорт чараларын квартал эчендәге территорияләрдә урнаштыру кешеләргә тоткарлыксыз йөртүгә, шулай ук урыш-жыю һәм махсус техниканы тәэмин итәргә тиеш. Төяү эшләре йортларның тәрәзәләр булмаган ян ягыннан башкарылырга тиеш.
- Шәхси торак төзелеше территорияләрен жыештыру
134. Торак йортлар хужалары көн саен жирләрен (шул исәптән кардан да) жыештыралар.
135. Рөхсәт ителми:
- йорт биләмәсеннән читкә кар чыгарырга, чүп-чарны ташларга, йорт тирәсенә сыек көнкүреш калдыклары агызырга;

- юлларның йөрү өлешенә кар һәм ишегалды территориясеннән чистартылган боз чыгарырга;
- йорт биләмәләре янында теләсә нинди калдыклар һәм чүп-чар яндыру;
- йорт яны территориясендә үз белдеге белән коймалар урнаштыру;
- якын-тирә территорияне металл, көнкүреш һәм төзелеш калдыклары һәм материаллар, шлак һәм көл һәм башка житештерү һәм куллану калдыклары белән чүпләргә;
- корылмалар һәм башка жайланмаларга тимер-бетон блоklar, багана, коймалар, шлагбаумнар урнаштыру юлы белән үз белдекләп юлларны капларга;
- кешеләр сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә моxиткә тискәре йогынты ясый торган теләсә нинди эшләр башкарырга.

V. Территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

136. Территорияне төзекләндерүнең проект документлары булу һәм гамәлдәге закон таләпләре нигезендә эшләү территорияне төзекләндерүнең аерылгысыз компоненты санала.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияне төзекләндерү элементларына проект документлары мәдәни мирас объектларын саклау, куллану, популярлаштыру һәм дәүләт тарафыннан саклау өлкәсендә вәкаләтле органнар белән килештерелә.

Озак вакыт яки даими файдалану территориясендә төзекләндерүнең стационар элементлары аларны күчерү мөмкинлеген булдырмаска тиеш.

137. Төзекләндерү элементларын, аларны торгызу һәм ремонтлау эшләрен дә кертәп, төзекләндерү элементларының хужалары башкара.

Яшелләндерү

138. Яшел үсентеләр территорияне төзекләндерүнең мәжбүри элементы булып тора.

Төзекләндерү эшләрен башкарганда яшел үсентеләрне мөмкин кадәр саклап калырга кирәк.

139. Жирлек территориясендә яшелләндерүнең ике төре кулланылырга мөмкин: стационар - үсемлекләр грунтка утырту һәм мобиль - махсус күчмә савытларга утырту (контейнерлар, вазоннар һ.б.)

Стационар һәм мобиль яшелләндерү архитектура-ландшафт объектларын (газоннар, бакчалары, чәчәк түтәлләре, куаклар һәм агачлар) төзү өчен рельефның табигый һәм ясалма элементларында, түбәләрдә (түбә яшелләндерү), биналарның һәм корылмаларның фасадларында (вертикаль яшелләндерү) кулланалар.

140. Яшелләндерү объектларын карап тоту - яшел үсентеләрне һәм яшелләндерелгән территорияләрне төзекләндерү, зур булмаган деформацияләрне бетерү, шулай ук жәйге һәм кышкы чорда күчмә кече формаларны жыештыру.

141. Яшел үсентеләр хужаларының бурычлары:

- яшел үсентеләрнең сакланышын һәм аларны квалификацияле карауны тәмин итәргә;
- елның жәй айларында коры һава шартларында газоннар, чәчәк түтәлләре, агачлар һәм куакларга су сибүне тәмин итәргә;
- газоннарның сакланышын һәм бөтенлеген тәмин итәргә;
- сулыклар булган очракта, яшелләндерү объектларында аларны чиста тотарга һәм аларны 10 елга бер тапкырдан да ким булмаган ешлыкта капитал чистартырга кирәк;

142. Яшелләндерелгән территорияләрдә рөхсәт ителми:

- эшчәнлеген һәм хезмәт күрсәтүне тәмин итү өчен билгеләнгән төзелешләрдән тыш, төзелешләр башкару ;
- үзбелдекле агач һәм куак утырту, газоннарны һәм чәчәклекләргә юк итү;
- агачларга һәм башка яшел үсентеләргә гамак, таган, турниклар, кер юу өчен бау, реклама һәм мәгълүмати щитлары һәм табличкалар, реклама һәм башка мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән конструкцияләр, объектларга хәрәкәт итү юнәлешен күрсәтүче

билгеләр, афишалар, белдерүләр, агитация материаллары, техник конструкцияләр, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәмин итү чаралары элү;

-ел фасылына карамастан, стационар булмаган объектлар, шулай ук юл сервисы объектлары урнаштыру;

- төзелеш һәм башка материаллар, калдыклар, чүп-чар, бозлавыкка каршы материаллар һәм башка зарарлы матдәләр, шулай ук ком һәм бозлавыкка каршы реагентлар белән пычранган кар, боз булу;

- бакчалар казу;

- йорт хайваннарының газоннарында һәм чәчәк түтәлләрендә йөртү;

- яфракларны, үләнне, ботакларны яндыру, шулай ук аларны лотокларга һәм башка су үткәрү жайланмаларына тутыру;

- чүп-чарны газоннарга ташлау;

- учак кабызырга, шул исәптән ачык утган файдалануны күздә тоткан чаралар үткәргә, мангалларны һәм ачык ут ярдәмендә ризык эшкәртү өчен башка жайланмалар куллану;

- сок, сумала чыгару өчен агачларны кисәргә, аларга башка механик жәрәхәтләр ясарга;

- яшелләндерү территорияләрендә урнашкан скульптураларны, эскәмияләрне, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозарга;

- агачларның тамырларын кәүсәсеннән 1,5 метрдан да якин араларда ачарга һәм агачларның муентыкларын жир яки төзелеш калдыклары белән күмәргә.

Коймалар

143. Киртәләр урнаштыру төзекләндерүнең өстәмә элементы.

144. Коймалар төрләчә:

- билгеләнү буенча (декоратив, саклагыч, аларның берлеге);

- югарылык буенча (Түбән-1,0 м, урта-1,1-1,7 м, югары-1,8-3,0 м);

- материалның төре (металл, тимер-бетон һәм башкалар.);

- күрү дәрәжәсе буенча (үтә күренмәле, күренми торган);

- стационар дәрәжәсе (даими, вакытлы, күчмә) һәм башка коймалар.

Киртәләргә проектлау аларның урнашу урынына һәм гамәлдәге дәүләт стандартларына, сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларына, индивидуаль проектларга туры китереп башкарыла.

145. Мәдәни мирас объектлары территорияләрен койма белән әйләндереп алуны әлегә территорияләр өчен билгеләнгән шәһәр төзелеше регламентлары нигезендә башкарырга кирәк.

Өслекләр

146. Өслекләргә каплау жирлек территориясендә куркынычсыз һәм уңайлы хәрәкәтне тәмин итә, шулай ук жирлек төзелешенә архитектур йөзен формалаштыра.

Төзекләндерү максатлары өчен түбәндәге капламалар билгеләнгән:

- каты (капиталь) капламалар-монолит яки жыелма капламнар, шул исәптән асфальтобетоннан, цементобетоннан, табигый ташлардан;

- табигый яки ясалма сибелүчән материалдан(шул исәптән ком, вак таш, керамзит, резина) башкарыла торган йомшак (юылмаган) капламнар-табигый халәттә, тыгызланган яки ныгытылган материаллы коры катнашмаларда (шул исәптән ком, вак таш, керамзит, резина);

- газон капламнары - үлән капламын эзерләү һәм утырту буенча махсус технологияләр буенча башкарыла торган катлам;

- капламнарны (рәшәткәле плитка яки газон рәшәткәсе, газонга күмелгән яки йомшак катлам) берләштерүче катнаш капламнар.

147. Каплау төрләрен сайлап алуны аларның максатчан билгеләнеше нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк:

- каты- проектлау вакытында гамәлдә булган яңгынга каршы таләпләргә исәпкә алып мөмкин булган чик йөкләнеше, характерны һәм хәрәкәт составына исәпкә алып;

- йомшак -аерым территорияләрне төзекләнדרгәндә аларның үзенчәлекләрен исәпкә алып (шул исәптән балалар, спорт майданчыклары, этләрне йөртү өчен майданчыклар, жәяү йөрү юллары);

- экологик яктан аеруча отышлы газон капламы.

Каты төрләрнен өслеге тайгак булмаса тиеш (коры вакытта эләктерү үзлегә 0.6, юештә-0,4 коэффициенты белән).

Өслекләр

148. Пандуслар, баскычлар, басмалар . борт ташлары өслекләргә керә.

Борт ташлары

149. Борт ташлары тротуар һәм машиналар йөрү часте кисешкән урында 150мм дан артык булмаган биеклектә урнаштырылырга һәм ремонт вакытында сакланырга тиеш.

Газоннарда транспорт чараларын кертмәү максатында, ул урыннарда борт ташларын биегрәк итеп урнаштыру рөхсәт ителә.

Газон белән жәяүлеләр юлы кисешкән урыннарда , газоннарны пычрактан һәм чүптән саклау максатыннан, 0.5 м арада 50мм чыгып торучы бакча бортлары ясарга мөмкин.

Жәяүлеләр зоналары территориясендә төрле өслекләрне килештерү өчен табигый материаллардан (кирпеч, агач, керамика) файдалану мөмкин.

Баскычлар, басмалар, пандуслар

150. Жәяүлеләр юлының 60 промиллдан артык текәлегә булганда баскычлар урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм башка объектлар урнашкан урыннарда жәяүлеләр юлларында, инвалидлар һәм картлар йортларында текәлек 50 промиллдан артык булганда баскычлар һәм пандус ясарга кирәк.

Бордюр пандусының текәлегә 1: 12 кабул ителә.

Төшү һәм күтәрелеш вакытында баскычларның беренче басмаларын ачык контраст буяулар белән аерып чыгарырга кирәк.

Тышкы баскычларның барлык баскычлары бер марш чикләрендә баскычларның кинчегә һәм биеклегә буенча бертөрле билгеләнә.

Гражданнар өчен пандус конструкцияләр булмаса, 75 мм биеклектәгә киртәле бортикны һәм тоткычларны ясау кирәк.

Горизонталь юл участоклары пандус башында һәм ахырында тирә-юньдәгә өслекләрдән текстура һәм төс белән аерылып тора.

Баскычлар яки пандусларның ике ягы буйлап кул белән ябышу өчен 800-920 мм биеклектә, стенадан 40 мм ераклыкта, түгәрәк яки турыпочмаклы рәвештә тоткыч ясала.

Майданчыклар

151. Жирлек территориясендә түбәндәгә майданчыклар була: балалар уеннары, өлкәннәр өчен ял итү, спорт белән шөгыйльләнү, чүп жыйгычлар урнаштыру, этләрне урамда йөртү һәм өйрәтү, автомобиль стоянкалары.

Теркәлгән мәдәни мирас һәйкәлләре һәм аеруча саклаулы табигать территорияләре зоналары чикләрендә майданчыклар урнаштыру һәйкәлләрне саклау, табигатьтән файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча вәкаләтле органнар белән килештерелеп башкарыла.

Йорт яны территорияләре, кагыйдә буларак, балалар өчен уен һәм спорт майданчыклары белән тәмин ителергә тиеш. Майданчыклар төзек һәм имгәнү куркынычы булмаган инвентарь белән тәмин ителергә тиеш.

Балалар майданчыклары

152. Балалар майданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым майданчыклар яки яшь мәнфәгатьләренә кагылышлы комплекслы уен майданчыклары буларак оештырыла.

Балалар майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегә түбәндәгеләрне үз эченә ала: йомшак өслек төрләре, газонлы майданчык өслеген

тоташтыру элементлары, яшеллэндерү, уен жиһазлары, эскәмияләр һәм урналар, яктырту жиһазлары.

Торак йортлар һәм ижтимагый биналар тәрәзәләреннән мәктәпкәчә яшьтәге балалар майданчыклары чикләренә кадәр ераклык 10 метрдан да ким булмаска тиеш, кече һәм урта мәктәп яшендәгеләр өчен - 20 метрдан да ким булмаска тиеш, комплекслы уен майданчыклары - 40 метрдан да ким түгел, спорт-уен комплекслары - 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

Балалар өчен уен майданчыклары контейнер майданчыкларыннан 20 метрдан да ким урнашмаска тиеш.

153. Балалар майданчыкларында булырга тиешле:

- жәй көне тигезләү өчен жиргә ком салынырга тиеш;
- иртәнгеякта себерелергә һәм юешлэтелергә тиеш;
- майданчыкта коймалар һәм корымаларны буяу елга бер тапкырдан да ким түгел, ә ремонт эшләре кирәк булганда башкарылырга тиеш ;
- балалар майданчыгы жәяүлеләр хәрәкәтеннән, юллардан, борылу майданчыкларыннан, кунак тукталышларыннан, калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру майданчыкларыннан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участокларыннан изоляцияләнгән булырга тиеш.

Имгәнүләр булмасын өчен майдан территориясендә чыгыш торган тамырлы яисә аскы ботаклары салынган агачлар, жир өстенә чыгыш торган киселгән жиһазлар (стойкалар, фундаментлар) булуы рөхсәт ителми .

Якын-тирә территорияләрне реконструкцияләгәндә балалар майданчыклары территориясенә төзелеш материаллары алып бару һәм урнаштыру рөхсәт ителми.

Яктырту жиһазлары, кагыйдә буларак, майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында эшләргә тиеш.

Яктырту жиһазларын 2,5 метрдан ким булган биеклектә урнаштыру рөхсәт ителми.

Уен жиһазларын урнаштыру куркынычсызлык нормативларын исәпкә алып башкарылырга тиеш.

154. Балалар майданчыкларын карап тоту һәм аларда куркынычсызлыкны тәэмин итү өчен жаваплылык аларны карап тотуны гамәлгә ашыручы затларга йөкләнә.

Спорт майданчыклары

155. Спорт майданчыклары халыкның барлык яшь төркемнәре өчен дә физкультура һәм спорт белән шөгылләнү өчен билгеләнгән.

Спорт майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге үз эченә ала: йомшак яки газон өслеге (жәйге чорда), спорт жиһазлары.

Спорт майданчыклары яшеллэндерелә һәм койма белән әйләндереп алына. Яшеллэндерү майданчык периметры буенча урнаштырыла, вертикаль яшеллэндерү кулланырга мөмкин. Койманың биеклегә 2,5-3 м тәшкил итә, бер-берсенә карата майданчыклар тоташкан урында-1,2 м дан да ким булмаска тиеш.

Спорт жиһазлары спорт, физкультура майданчыкларында яки рекреация составында махсус жиһазландырылган жәяүлеләр кюлларында урнаштырыла. Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлар заводта эшләнгән яисә махсус эшкәртелгән өслекле бүрәнәдән һәм брусълардан эшләнгән булырга мөмкин (ярыклар, кимчелекләр булмау мөһим).

Урнаштыру вакытында сертификацияләнгән жиһазлар каталогларына таянып эш итәргә кирәк.

Ял майданчыклары

156. Торак төзелеше территориясендә өлкән буын кешеләргә тыныч ял итү һәм өстәл уеннары өчен билгеләнгән ял майданчыклары оештыру мөмкин. Торак йортларның тәрәзәләреннән ял итү майданчыклары чикләренә кадәр ераклык 10 метрдан да ким булмаска тиеш, актив өстәл уеннары майданчыклары - 25 метрдан да ким булмаска тиеш.

Ял майданчыгында төзеклэндерү элементларының мәжбүри исемлеге: каты өслек төрлөрө, газонлы майданчык өслеген тоташтыру элементлары, яшеллэндерү, ял итү өчен эскәмияләр һәм өстәлләр, урналар (ким дигәндә, һәр эскәмиядә берәр), яктырту жиһазлары.

Майданчыкны каплау плитка түшәү рәвешендә проектларга тәкъдим ителә. Ял итү майданчыклары һәм балалар майданчыклары белән бергә балалар уеннары зонасында каты өслек урнаштырылуга юл куярга киңәш ителми.

Парклар территорияләрендә үләнә ял итү өчен майданчыклар оештырылырга мөмкин.

Этләр өчен майданчыклар

157. Этләрне йөртү өчен майданчыклар вәкаләтле органнар белән билгеләнгән тәртиптә килешенгән урыннарда урнаштырыла.

Этләрне урамда йөртү майданчыгы территориясендә төзеклэндерү элементлары исемлеге: төрле өслек төрлөрө, коймалар, эскәмияләр, урналар, эксcrementларны утильләштерү өчен контейнер, яктырту һәм мәгълүмати жиһазлар. Периметрны яшеллэндерү мөмкин.

Этләрне йөртү өчен майданчыклар микрорайонның гомуми файдалану территорияләрендә яшел зоналардан читтә буш урыннарда, метрополитен линияләренә техник зоналарында һәм гомумпоселение магистральләрендә, беренче һәм икенче поясларны су белән тәмин итү чыганакларының санитар зонасынан читтә 110 кВт көчәнәшле электр тапшыру линияләре астында урнашырга мөмкин.

Торак билгеләнәшәндә территорияләрдә урнашкан майданчыклар күләме 400-600 кв. м чикләрендә кабул ителә, башка территорияләрдә - 800 кв.м. га кадәр, төзелеш барган очраклард, булган территорияль мөмкинлекләрдән чыгып, майданчыкларның киметелгән күләме кабул ителергә мөмкин.

Майдан чигеннән торак һәм жәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр ераклык 25 метрдан да ким булмаска тиеш, ә балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар, спорт майданчыклары, ял майданчыклары участокларына кадәр 40 метрдан да ким булмаска тиеш.

Майданчык коймасы, кагыйдә буларак, 1,5 метрдан да ким булмаган жиңел металл челтәрдән эшләнә.

Майданчык территориясендә майданчыкны файдалану кагыйдәләре буенча мәгълүмати стенд урнаштырылган булырга тиеш.

158. Йорт хайваннары хужалары үз хайваннарының эксcrementларын мөстәкыйль рәвештә жыюны һәм утильләштерүне башкаралар.

Йорт хужалары хайваннарының башка хайваннарга һәм кешеләргә куркыныч йогынтысын булдырмый калырга, шулай ук тирә-юньдәгеләр өчен санитар нормалар нигезендә тынычлыкны тәмин итәргә, гамәлдәге санитар-гигиена һәм ветеринария кагыйдәләрен үтәргә тиеш.

Автостоянгал майданчыклары

159. Жирлек территориясендә түбәндәге төр автостоянкалар урнаш а ала: автомобильләренә кыска вакытлы һәм озаклап саклау.

Автотранспорт чараларын озак вакыт һәм кыска вакыт эчендә саклау участогында урыннары өслек төрлөрө, коймалар, чүп-чар өчен урналар яки контейнерлар, яктырту жиһазлары, мәгълүмат жиһазлары (күрсәткечләр).

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау урыннарына керү юллары жәяүлеләр юлларының төп юнәлешләре белән кисешергә тиеш түгел.

Автотранспорт чараларын озак вакыт һәм кыска вакытлы саклау участогы аша транзит жәяүлеләр юлларын оештыру рөхсәт ителми.

Автотранспорт чараларын озак вакыт һәм кыска вакытлы саклау участогы калган территориядән 3 метрдан да ким булмаган яшел үсентеләр полосасынан изоляцияләнәргә тиеш.

Кече архитектура формалары

160. Кече архитектура формаларын урнаштыру төзелеш, биналарны һәм корылмаларны реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау проект документлары, шулай ук төзекләндерү яки эскиз тәкъдимнәре проектлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Кече архитектура формаларын проектлаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларыннан файдаланырга киңәш ителә. Жирлекнең үзәге, бистәдәге күп функцияле үзәкләр һәм кече архитектура формалары зоналары өчен шәхси проект эшләнмәләре нигезендә проектланырга тиеш.

161. Кече архитектура формаларына карата төп таләпләр:

- архитектура һәм ландшафт тирәлегә характерына, территорияне төзекләндерү элементларына туры килү;
- материалларның югары декоратив һәм куланылыш сыйфатлары, тышкы мохит йогынтысын исәпкә алып, озак вакыт дәвамында аларны саклап калу;
- конструкциянең ныклыгы, ышанычлылыгы, иминлеге.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары

162. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан матур булырга тиеш.

Тышкы мәгълүмат чаралары, оешма турында элмә такталардан һәм режим турында табличкалардан тыш, вәкаләтле орган белән килештерелгән паспорт нигезендә урнаштырыла;

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары хужалары аларның торышын күзәтеп торырга, тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштыру урыннарын вакытында ремонтларга һәм жыештырырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүматны аларга реклама яки мәгълүмати хәбәр урнаштырмыйча урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәгълүмат кырына зыян китерү, шулай ук тышкы реклама чараларын һәм мәгълүматны полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән каплау рөхсәт ителми.

Реклама яки мәгълүмати конструкция хужасы территорияне төзекләндерүне һәм (яки) фасадның тышкы кыяфәтен монтажлауны (сүтүне) өч тәүлек эчендә башкарырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары, аларның фундамент блогы булганда, аның белән бергә сүтелергә тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштырганда корылмаларга зыян китерү, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклыгын һәм тотрыклылыгын бетерү рөхсәт ителми.

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары түбәндәге төрләрдә булырга мөмкин:

- дивар конструкциясе;
- декоратив панно;
- консоль конструкциясе;
- түбә конструкциясе;
- витрина конструкциясе;
- оешма элмәтактасы;
- режим турында табличка;
- модульле конструкция ;
- стела;
- щит конструкциясе;
- флаглы композиция;
- м ахсус конструкция.

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларына гомуми таләпләр:

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, эзерләү һәм урнаштыру Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре)

турында төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, Россия Федерациясе законнары таләпләренә, аларны саклау һәм куллану таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш; Тышкы мәгълүмат чараларында мәгълүмат Россия Федерациясе дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт теле турындагы закон таләпләрен үтәп урнаштырылырга тиеш;

Ике һәм аннан да күбрәк тел куллану очрагында текстлар эчтәлегә һәм техник бизәлешкә буенча дәрәжә булырга тиеш.

Гражданнар белдерүләре, мәдәни һәм спорт чаралары турында афиша урнаштыру

163. Белдерүләргә, мәдәни һәм спорт чаралары афишасын урнаштыру бары тик махсус тумбаларда, гражданнар күпләп жыела торган урыннарда һәм жәяүлеләр зоналарында билгеләнгән щитларда һәм стендларда гына рәхсәт ителә.

Игъланнар өчен стендлар аерым торучы объектлар рәвешендә яки биналарда яки корылмаларда элмә такталар рәвешендә урнаштырыла ала.

VI. Коммуникацияләргә төзөгәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләргә башкаруга төп таләпләр

164. Грунтны аеру яки юл катламнарын ачу (жир асты коммуникацияләргә сузу, реконструкцияләү яки ремонтлау, свай һәм шпунтка кадау, электр тапшыру линияләргә, элемент баганаларын урнаштыру (алмаштыру), яктырту баганалары, грунтны планлаштыру, инженерлык эзләнүләргә вакытында һәм башка эшләр) белән бәйлә эшләр вәкаләтле орган тарафыннан бирелгән язма рәхсәт (жир эшләргә башкаруга ордер) булганда гына башкарыла.

165. Жирлек территориясен төзекләндерү белән бәйлә жир, төзелеш һәм ремонт эшләргә оештыру һәм үткәргү тәртибә, жир эшләргә башкаруга ордер ясау һәм алу муниципаль хокукый актларның билгеләнгән таләпләргә нигезендә башкарыла.

166. Яшел зоналарны бетерергә яки күчереп утыртырга туры килгәндә, ул эшләргә Башкарма комитет карарын нигезендә башкарырга кирәк.

167. Жирлек юллары буенча хәрәкәткә вакытлыча чикләү яки туктату вәкаләтле орган тарафыннан юлның ике ягында заказчылар һәм эш башкаручылар, эшләр сроклары, карап чыгу мөмкин булган маршрутлар турында кирәкле барлык мәгълүматны үз эченә алган мәгълүмат щитын урнаштыру юлы белән мәжбүри рәвештә бирелгән рәхсәт нигезендә гамәлгә ашырыла. Күрсәтелгән щитның рәвешкә һәм эчтәлегә рәхсәт бирү буенча муниципаль хезмәт күрсәтүнең тиешле административ регламенты белән билгеләнә.

168. Яраклылык вакыты чыккан ордерлар буенча башкарылганда, жир эшләргә башкару үзбелдәкле дип таныла.

VII. Уңайлы мохиткә аерым таләпләр

169. Урамнарны һәм юлларны, мәдәни-көнкүреш хезмәткә күрсәтү объектларын проектлаганда өлкән яшьтәгә кешеләр һәм инвалидлар өчен уңайлы мохиттән файдалану мөмкинлеген, әлегә объектларны картлар һәм инвалидлар хәрәкәт итә торган элементлар һәм техник чаралар белән тәэмин итүне күздә тотарга тәкъдим ителә.

Өлкән яшьтәгеләр һәм инвалидлар йөри торган техник чаралар һәм жиһазлар проектлау, төзү, урнаштыру заказчы тарафыннан расланган проект документациясә нигезендә яңа төзелеш вакытында тормышка ашырырга тәкъдим ителә.

VIII. Йорт хайваннары һәм кошларны карап тоту

170. Йорт хайваннарын һәм кош-кортларны карап тоту өченче затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләргә бозмаска тиеш, йорт хайваннарына һәм кошларына китерелгән зыян өчен җаваплылык гамәлдәгә Россия Федерациясә законнарында билгеләнгән тәртиптә аларның хужалары өстендә.

171. Йорт хайваннары хужалары үз хайваннарының экскрементларын мөстәкыйль рәвештә жыюны һәм утильләштерүне башкаралар.

172. авыл хужалыгы терлекләрен (сыер, сарык, кәжә, дунгызлар һәм башка) һәм кошларны тоту авыл жирлегендә яшәүчеләргә йорт яны участкалары белән шәхси йорт территориясендә рөхсәт ителә.
173. Барлы кпродукция бирүче хайваннар (мөгезле эре терлек, кәжәләр, сарыклар, дунгызлар, атлар), гражданнарның яшәу урыны буенча ветеринария учреждениеләрендә ел саен янадан теркәлергә тиеш.
174. Йорт хайваннарын жирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торган көтү урыннарында хужасы күзәтүе астында яки аның кушуы буенча башка затның күзәтүе астында рөхсәт ителә.
175. Йорт хайваннарын 7.00 сәгатътән 23.00 сәгатъкә кадәр урамда йөртү рөхсәт ителә. Башка вакытта урамда һәм торак йортларның ишегалларында тынлыкны тээмин итү өчен хужалар чаралар күрергә тиеш.
176. Этләрне урамда йөртү, өч айга кадәрге эт балаларын һәм кечкенә этләрне йөртү очракларыннан тыш, чылбыр (этне тотып торучы бүтән жайланма), муенчак һәм борынчак кулланып башкарылырга тиеш (әгәр алар махсус сумкада (контейнерда) яки аларны урамда йөртүче зат кулында булмаса). "Татарстан Республикасында йорт хайваннарын тотуның аерым мәсьәләләре турында" 2014 елның 7 мартындагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә теркәлгән эт муенчагында аның идентификация номеры күрсәтелергә тиеш. Этләрне сәбәпсез урамда йөртү торак пунктлардан читтә, шулай ук урамда йөрергә рөхсәт итүче билгеләр куелган урыннарда рөхсәт ителә.
177. Хужалары йорт хайваннары һәм кошлары тарафыннан тротуарларның, урамнарның, паркларның, газоннарның, балалар майданчыклары, скверларның, майданнарның, шулай ук торак йортларның подъездларының пычрануына юл куймаска тиеш. Эт, мәчеләр һәм башка вак хайваннарны урамда йөрткәндә, хужасы табигый яшәеш калдыкларын тулысынча жьпоны тээмин итә торган кирәк-яраклар булдырырга һәм аны үз вакытында контейнерларга ташларга тиеш.
178. Этне махсус урыннарда гына ычкындырырга була. Махсус билгеләнгән майданчыклар булмаганда, жирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торган буш урыннарда йөртү рөхсәт ителә.
179. Этләрне өйрәтү бары тик яхшы итеп әйләндереп алынган майданнарда яки жирлек территориясендә генә алып барыла ала.
180. Йорт хайваннарын юл буйлап бары тик тәүлекнең якты вакытында гына һәм юлның уң ягына якынарак итеп куып алып барырга мөмкин. Йорт хайваннарын асфальт түшәлгән юл буенча грунт юллары һәм сукмаклар булмаганда гына йөртүгә мөмкин.
181. Урамнарда йорт терлекләрен караучысыз калдырганга, хужалары яшел үсентеләрне бозудан килгән зыянны каплай.
182. Йорт кәжәләре йорт яны территориясенә эчендә генә яки көтүлекләрдә хужалары күзәтүе астында гына асралырга тиеш.
183. Рөхсәт ителми:
- малларны балалар һәм спорт майданчыкларында, пляжларда, мөгариф һәм медицина оешмалары территорияләрендә урамда йөртү;
 - йорт хайваннарын гражданнарның күпләп ял итү урыннарында урнашкан пляжларда йөртү һәм аларны сулыкларда коендыру;
 - тыючы язулар булганда хайваннарны чреждениегәкертүгә;
 - торак пунктлар территориясендә хайваннар һәм кошларны караучысыз калдырырга;
 - хайваннарның хәрәкәтен контрольдә тоту алмаган һәм урамда йөргәндә агрессив тәртибен чикли алмаган затлар, шулай ук яше яки сәламәтлеге аркасында хайваннарның хәрәкәтен контрольдә тоту алмаган затлар хайваннарны урамда йөртүгә тиеш түгел;
 - 14 яшькә житмәгән затлар тарафыннан этләрне урамда йөртү (кечкенә этләрне урамда йөртү очракларыннан тыш);

- балкон, лоджияларда, торак йортларның гомуми файдалану урыннарында (чиктәш фатирлар коридорлары, баскыч, чарлак, подвал һәм башка ярдәмче биналарда) йорт хайваннарын һәм кошларын даими тоту;

- йорт хайваннарының махсус билгеләнгән урыннадан тыш жирләрдә булуы (чаралар (күргәзмәләр һ.б.) үткәру урыннарыннан тыш).

184. Йорт хайваннары һәм кош хужаларының бурычлары:

-хайван авыруларын кисәтү, терлекчелек продуктларының ветеринария-санитария таләпләренә җавап бирүен тәэмин итү, әйләнә-тирә мохитнең терлекчелек калдыклары белән пычрануына юл куймау, шулай ук ел саен яңадан теркәлү чорында мәжбүри дөвалау-профилактика чараларын үткәру;

- хайваннарның яшәу урынын даими контрольдә тоту;

- хайваннар чирләгәндә һәм үлгән очракта, шулай ук үзләрен сәер тотканда, кичекмәстән ветеринария учреждениеләре белгечләренә хәбәр итәргә кирәк. Алар килеп җиткәнче авыру хайваннарны башкаларыннан аерып ябарга кирәк.

- диагностика тикшеренүләре, саклану прививкалары һәм дөвалау-профилактика эшләре өчен ветеринария белгечләре таләбе буенча хайваннарны бирергә кирәк.

185. Үлгән терлекләренә күмү махсус билгеләнгән урында махсулаштырылган оешма тарафыннан башкарыла.

186. Үз территорияләрендә каравылчы этләре булган оешмаларның бурычлары:

- этне гомуми нигезләрдә теркәргә;

- этләренә ныклы бәйдә тотарга;

- килүчеләрнең хайваннар белән аралашу мөмкинлеген булдырмау;

- этләренә, территориягә кергәндә кисәтү язуы булган очракта, эш туктатылган вакыттан яки гомуми файдаланудагы территориядә генә бәйдән ычкындырырга.

187. Жәмәгать урыннарында күзәтүчесез хайваннар булганда, алар ауланьрга тиеш.

188. Күзәтүчесез хайваннарны аулау жирле үзидарә органнары белән төзелгән килешү буенча махсулаштырылган предприятие яки башка зат тарафыннан башкарылырга мөмкин.

189. Караучысыз хайваннарны тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру хайваннарга карата кешелекле мөнәсәбәт һәм иҗтимагый әхлак нормаларын үтәү принципнарына нигезләнә.

190. Рөхсәт ителми:

- суд карарыннан башка фатирлардан һәм шәхси йортлардан хайваннарны тартып алу;

- кибет, даруханәләр, коммуналь хезмәт күрсәтү предприятиеләре янында этләренә бәйдән ычкындырырга һ. б.;

- ветеринар органнар киңәшеннән башка аулау максатында алдавычлар кулланырга.

IX. Кагыйдәләренә үтәлешен контрольдә тоту

191. Физик һәм юридик затлар, вазыйфаи затлар жирлек территориясен төзекләндерү буенча әлеге Кагыйдәләр белән билгеләнгән таләпләренә үтәүне тәэмин итәргә тиеш.

192. Әлеге кагыйдәләренә бозган өчен административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә (федераль законнарда һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларында каралган нормаларны һәм кагыйдәләренә үз эченә алган, аларны үтәмәгән өчен административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе Кодексы нигезендә җаваплылык билгеләнгән нигезләмәләрдән тыш) җаваплылыкка тартыла.

193. Төзекләндерү өлкәсендәге закон таләпләрен һәм муниципаль хокукый актларны үтәмәгән яки тиешенчә үтәмәгән өчен җаваплылыкка тарту әлеге таләпләренә үтәүдән һәм ясалган җитешсезлекләренә бетерүдән азат итми.